

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Thomasine Johanna Seth

Kriminalisering av uppmaning till självmord

En problematisering av lagförslaget utifrån straffrättsliga aspekter

JURM02 Examensarbete

Examensarbete på juristprogrammet
30 högskolepoäng

Handledare: Christian Dahlman

Termin för examen: VT20

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	2
FÖRORD	3
FÖRKORTNINGAR	4
1 INLEDNING	6
1.1 Bakgrund	6
1.2 Syfte och frågeställning	7
1.3 Metod	7
1.4 Material	9
1.5 Teoretiska utgångspunkter	10
1.6 Avgränsningar	11
1.7 Forskningsläge	13
1.8 Disposition	15
1.9 Etiska överväganden	17
2 SUICIDBEGREPPET	18
2.1 Inledning	18
2.2 Bakgrund	18
2.3 Statistik gällande suicid i Sverige	20
2.4 Suicidal process, orsaker och riskfaktorer	22
3 UPPMÄRKSAMMADE FALL	23
3.1.1 Balkongflickorna	23
3.1.2 Polisfallet	25
3.1.3 Kumlafallet	26
3.1.4 Självmordet på Flashback	27
4 UPPMANING TILL SJÄLVMORD	28
4.1 Inledning	28
4.2 Lagförslaget	28

5	KRIMINALISERING	31
5.1	Inledning	31
5.2	Grunder för kriminalisering	32
5.2.1	Intressekriteriet	34
5.2.2	Skadekriteriet	37
5.2.2.1	Rättighetsbegreppet	40
6	BROTTSBEGREPPET	43
6.1	Inledning	43
6.2	Brottsbeskrivningsenlighet	44
6.3	Medverkansbrottet	45
6.3.1	Främjande	46
6.3.2	Medverkansläran	48
6.3.2.1	Medverkansobjektet	49
7	MORALFILOSOFISKA ÖVERVÄGANDEN	50
7.1	Inledning	50
7.2	Assisterat självmord	51
7.2.1	Dödshjälp	51
7.2.2	Palliativ vård	52
7.2.3	Palliativ sedering	52
7.3	Moralfilosofiska diskussioner om suicid och straff	53
8	ANALYS	60
8.1	Inledning	60
8.2	Uppmaning till självmord som brottskonstruktion	60
8.3	Uppmaning till självmord som grund för kriminalisering	64
8.3.1	Lagförslaget i relation till intressekriteriet	65
8.3.2	Lagförslaget i relation till skadekriteriet	69
8.4	Moralfilosofiska överväganden	71
9	SLUTSATS	76
	KÄLLFÖRTECKNING	78
	RÄTTSFALLSFÖRTECKNING	88

Summary

On 14 June 2018, the Swedish government assigned a special investigator to examine the need for criminalizing the incitement of or use of other psychological influences on others to commit suicide. The report was given the name *SOU 2019:32 Straffrättsligt skydd för barn som bevittnar brott mellan närstående samt mot uppmaning och annan psykisk påverkan att begå självmord.*

Within doctrine related to criminal law, this essay claims that there are some essential principles which the legislator must take into consideration. These principles are strongly influenced by criminal theories originating from ethical deliberations and moral grounds. Moreover, there are multiple aspects of criminal law that the legislator must consider when introducing the criminalization of new areas. This paper aims to problematize the bill on criminal liability for the incitement of suicide by analyzing the bill in relation to certain aspects of criminal law.

The areas of criminal law in relation to which this paper will discuss the abovementioned bill has been divided into three categories. These three areas are described based on their function in relation to criminal law. In the discussion part of the paper, the bill is problematized in relation to the fundamental principles of criminalization.

This paper concludes that the bill on criminal liability for the incitement of suicide reflects the critical view on suicide of the Swedish government. This paper illustrates the problems related to the bill, and questions how the bill can be justified according to Swedish criminal law. This paper especially criticizes the legislator's choice of interest of protection as well as the criminalization's position in a criminal law environment that allows the action of suicide.

Sammanfattning

Den 14 juni 2018 gav regeringen en särskild utredare i uppdrag att pröva behovet av införandet av straffrättsligt ansvar för uppmaning eller annan psykisk påverkan att begå självmord. Utredningen tillgavs namnet SOU 2019:32 *Straffrättsligt skydd för barn som bevittnar brott mellan närstående samt mot uppmaning och annan psykisk påverkan att begå självmord.*

Inom straffrättslig doktrin finns centrala principer för lagstiftaren att tillämpa. Dessa principer är i sin tur präglade av straffrättsliga teorier sprungna ur etiska överväganden och moraliska ståndpunkter. Lagstiftaren har således flertaliga straffrättsliga aspekter att förhålla sig till inför en nykriminalisering. Uppsatsen syftar till att problematisera lagförslaget om kriminalisering av uppmaning till självmord genom att analysera det i relation till utvalda aspekter av straffrätten.

De straffrättsliga aspekter som lagförslaget problematiseras i relation till delas in i tre övergripande rubriker. Uppsatsen behandlar relevanta delar av kriminaliseringsgrunder, brottsbegreppet och moralfilosofiska överväganden. Nämnade begrepp redogörs för utifrån deras straffrättsliga funktion.

Sammanfattningsvis anser förevarande uppsats att lagförslaget om kriminalisering av uppmaning till självmord speglar statens kritiska syn på självmord. Efter en problematisering av lagförslaget ställer sig uppsatsen frågande till lagförslaget som fullt straffrättsligt försvarbart. Särskilt kritisk ställer sig aktuell uppsats till utpekat skyddsintresse samt kriminaliseringens position i en strafflagstiftning som tillåter självmord.

Förord

I och med inlämnandet av mitt examensarbete och därmed avslutandet av min juristutbildning vill jag tacka följande.

Tack till Christian Dahlman.

Tack till Claes Lernestedt.

Tack till Astrid Bendixen Kettis.

Föralltid tack till mamma, pappa, Mimmi och Trolle.

Förkortningar

BrB	Brottsbalken (1962:700)
EKMR	Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna
HSL	Hälso- och sjukvårdslagen (2017:30)
Prop. 2007/2008:110	Proposition 2007/2008:110 <i>En förnyad folkhälsopolitik</i>
PSL	Patientsäkerhetslagen (2010:659)
RF	Regeringsformen (1974:152)
Straffrättsanvändningsutredningen	SOU 2013:38 <i>Vad bör straffas?</i>
Suicidal	Antal suicid per 100 000 invånare
Uppmaning till självmord	Uppmaning och annan psykisk påverkan att begå självmord
Uppsatsens deskriptiva del/ deskriptiva delar	Uppsatsens kapitel 2–7
Utredningen	SOU 2019:32 <i>Straffrättsligt skydd för barn som bevittnar brott mellan</i>

*närstående samt mot uppmaning
och annan psykisk påverkan att
begå självmord*

Åklagarutredningen

SOU 1992:61 *Ett reformerat
åklagarväsende*

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Att uppmana eller på annat sätt psykiskt påverka en annan individ att ta sitt liv är ett agerande som fått fokus i samband med den ökande samhällsdebatten gällande suicid och psykisk ohälsa.¹ Inom suicidforskning framhävs hur självmord inte ger uttryck för självständighet utan istället innebär en människas kontrollförlust inför en tvångssituation.² Fall av självmord där den som försöker ta eller tar sitt liv sägs handla på grund av andras påtryckningar har fått stort medialt utrymme under de senaste åren.³ Diskussionen om företeelsen har sedan dess tagit sig in i den politiska debatten.⁴

Den 14 juni 2018 gav regeringen en särskild utredare i uppdrag att pröva behovet av införandet av straffrättsligt ansvar för uppmaning och annan psykisk påverkan att begå självmord.⁵ Utredningen tillgavs namnet SOU 2019:32 *Straffrättsligt skydd för barn som bevittnar brott mellan närstående samt mot uppmaning och annan psykisk påverkan att begå självmord* (Utredningen).⁶

Ett lagförslag behöver tillfredsställa mer än en politisk vilja att nykriminalisera för att kunna rättfärdigas som straffbestämmelse.⁷ Inom straffrättslig doktrin finns centrala principer för lagstiftaren att förhålla sig till. Straffrättsliga principer formar i sin tur kriterier som rör allt ifrån hur en kriminalisering bör formuleras och placeras i svensk strafflag till att ange

¹ Jfr. SOU 2019:32, s. 224 f.

² Odén m.fl. (1998), *Den frivilliga döden: samhällets hantering av självmord i historiskt perspektiv*, s. 235.

³ Jfr. kap. 3.

⁴ Jfr. SOU 2019:32.

⁵ Dir. 2018:48, s. 8.

⁶ SOU 2019:32.

⁷ Se t.ex. SOU 2013:38; SOU 1992:61.

försvarbara grunder för att förena en gärning med straffrättsligt ansvar.⁸ Dessa principer är i sin tur präglade av straffrättsliga teorier sprungna ur etiska överväganden och moraliska ståndpunkter.⁹ Lagstiftaren har således flertaliga straffrättsliga aspekter att förhålla sig till inför en nykriminalisering. Aspekter bortom ett politiskt incitament att straffbelägga.

1.2 Syfte och frågeställning

Uppsatsen syftar till att analysera lagförslaget om kriminalisering av uppmaning till självmord i relation till straffrätten. Lagförslagets position i svensk straffrätt kommer att försöka klargöras genom att belysa aspekter av straffrätten där en kriminalisering av uppmaning till självmord kan bli problematisk. En utredning av de delar av lagförslaget som uppsatsen inte anser avviker från straffrättens uppbyggnad och bakomliggande principer föranleder ingen anledning till diskussion. Syftet uppfylls således genom identifierandet av var friktion kan uppstå mellan en kriminalisering av uppmaning till självmord såsom den försvaras och formuleras i Utredningen och former, principer samt teorier angående straffrätt. Uppsatsens frågeställning kan därmed framställas enligt följande.

Mot vilka aspekter av straffrätten kan en kriminalisering av uppmaning till självmord te sig problematisk?

1.3 Metod

Uppsatsens frågeställning besvaras med hjälp av ett flertal metoder. Primärt används vad som kan anses utgöra en rättsdogmatisk metod. Den

⁸ Se Jareborg (2001), *Allmän kriminalrätt*; Lernestedt (2003), *Kriminalisering- Problem och principer*; SOU 2013:38; SOU 1992:61.

⁹ Se t.ex. Aspelin (2002), *Kriminaliseringens gränser – visionära funderingar, i festskrift till Nils Jareborg*, s. 55 ff.

rättsdogmatiska metoden används för att utreda vad som utgör gällande rätt.¹⁰ För att uppnå syftet med förevarande uppsats krävs en övergripande förståelse för hur rättsläget ser ut kring självmord och uppmaning till självmord. Kleineman konkretiserar den rättsdogmatiska metoden som ett sätt att beskriva det för tiden aktuella rättsläget genom att systematisera och tillämpa allmänt accepterade rättskällor. Exempel på sådana rättskällor är lagstiftning, praxis, förarbeten och doktrin.¹¹

Enligt Kleineman går den rättsdogmatiska metodens funktion utöver fastställandet av gällande rätt. Metoden hävdas även kunna användas för att kritisera rådande rättsläge. Mot bakgrund av att det inte är helt klarlagt i vilken mån den rättsdogmatiska metoden har ett användningsområde som omfattar ett kritiskt utgångsläge¹² kommer även andra metoder användas för att uppfylla uppsatsens syfte.

Uppsatsens primära syfte är att förhålla sig kritisk till lagförslaget om att kriminalisera uppmaning till självmord. Sandgren hävdar att den som kritiskt granskar rättsläget tar sig bortom den rättsdogmatiska metoden. Vidare beskriver Sandgren hur ett sådant arbete istället omfattas av analytisk rättsvetenskap.¹³ Metoden stämmer överens med uppsatsens tillvägagångssätt i den mån uppsatsen analyserar rättsläget genom bakomliggande kriminaliseringsprinciper och moralfilosofiska teorier. Metodens relevans aktualiseras således i relation till uppsatsens syfte att gå utöver fastställandet av rättskällor genom att också systematisera den teoribildning som ligger bakom lagstiftningen.

Eventuell problematik som följer av en kriminalisering av uppmaning till självmord, vilket uppsatsen belyser i sin analytiska del, är till stor del ett resultat av en begreppsanalys. Rättsliga begrepp bryts ned och dess betydelse

¹⁰ Kleineman (2013), *Rättsdogmatisk metod. I: Juridisk metodlära* s. 21.

¹¹ Ibid.

¹² Se Sandgren (2015), *Rättsvetenskap för uppsatsförfattare: ämne, material, metod och argumentation* s. 45.

¹³ Sandgren, *Är rättsdogmatiken dogmatisk?*, I: *Tidsskrift for rettsvittenskap*, s. 648-656, 2005, s. 652.

sätts i relation till aktuellt lagförslag för att besvara formulerad frågeställning. Uppsatsen kan därav även sägas använda sig av vad uppsatsen benämner som en begreppsanalytisk metod.

1.4 Material

Det material som används i uppsatsen skiljer sig åt kapitel emellan. I den mån det bedöms relevant motiveras val av material vidare, som en del av ett särskilt kapitel. I stort är materialet valt i relation till vardera kapitels syfte. Kapitel 2 beskriver begreppet suicid med hjälp av vetenskaplig forskning om självmord.¹⁴ Även statistik och artiklar från myndigheter samt organisationer som *Mind* och *Suicide Zero* används för att skapa förståelse för suicidbegreppet.¹⁵

I kapitel 3 och 4 används främst den utredning som presenterar lagförslaget om att kriminalisera uppmaning till självmord.¹⁶ Vidare presenteras uppmärksammade fall kring ämnet mot bakgrund av bland annat nyhetsartiklar från *TV4* och *Sveriges Radio*.¹⁷ Nyhetsartiklar används som material med respekt för att sådant material har ett medialt värde och därmed kan vara vinklade i exempelvis underhållningssyfte.

Kapitel 5 och 6 är skrivna med hjälp av straffrättslig och rättsfilosofisk litteratur. Asp, Ulväng och Jareborg bedöms som framstående när det

¹⁴ Se t.ex. Beskow m.fl. (2013), *Suicidalitet som problemlösning, olyckshändelse och trauma*.

¹⁵ Se t.ex. Mind, *Fakta om självmord*, <https://mind.se/om-sjalvmord/fakta-om-sjalvmord/>, [hämtad: 21 maj 2020 från <https://mind.se/om-sjalvmord/fakta-om-sjalvmord/>]; Riksförbundet för Suicidprevention och efterlevandes stöd, *Om självmord*, 3 maj 2018, [hämtad: 24 maj 2020 från <https://spes.se/om-sjalvmord/>.]; Se Suicide Zero, *Den suicidala processen*, [hämtad: 15 juli 2020 från <https://www.suicidezero.se/fakta-och-rad/den-suicidala-processen>].

¹⁶ SOU 2019:32.

¹⁷ Se t.ex. Sveriges Radio, *"Hårdare straff efter självmordet i Kumla"*, P4 Örebro, 3 februari 2013, [hämtad 22 maj 2020 från <https://sverigesradio.se/artikel/5774116>]; TV4Nyheter, *"Polisman gav självmordstips till ung kvinna"*, 19 mars 2018, [hämtad 22 maj 2020 från <https://www.tv4.se/nyheterna/klipp/polisman-gav-sjalvmordstips-till-ung-kvinna-3962031>].

kommer till att på ett enkelt och pedagogiskt vis beskriva straffrättens funktion och uppbyggnad. Därav används *Kriminalrättens grunder* som primär källa för redogörelsen av straffrättsligt ansvar och medverkansansvar i kapitel 6.¹⁸ I kapitel 7 används även vetenskapliga artiklar med moralfilosofiska resonemang kring suicid och straffrätt.¹⁹

1.5 Teoretiska utgångspunkter

Uppsatsens frågeställning besvaras genom att analysera lagförslaget om att kriminalisera uppmaning till självmord i relation till de resonemang och teorier som tagits fram i uppsatsens deskriptiva del. Relevanta delar av straffrättens bakomliggande principer och teorier, som redogörs för i syfte att sedan sättas i relation till lagförslaget, beskrivs av uppsatsen utgöra ett straffrättsteoretiskt perspektiv. Det straffrättsteoretiska perspektivet används även gemensamt med vetenskapliga teorier om suicid samt moralfilosofiska överväganden gällande suicid och straffrätt. De moralfilosofiska resonemang som uppsatsen behandlar är ett resultat av uppsatsens uppfattning av straffrätten som starkt sammanlänkad med moralfilosofin. Denna perception ger utrymme för att hävda hur ett moralfilosofiskt perspektiv omfattas av det straffrättsteoretiska perspektivet.

Syftet med valet av teoretiska utgångspunkter är att möjliggöra en djupgående analys av lagförslaget om kriminalisering av uppmaning till självmord och dess orsakande av eventuell straffrättslig problematik.

¹⁸ Asp, m.fl. (2013), *Kriminalrättens grunder*.

¹⁹ Se t.ex. Rubin, *Assisted Suicide, Morality, and Law: Why Prohibiting Assisted Suicide Violates the Establishment Clause*, *Vanderbilt Law Review* 63 *Vand. L. Rev.*, 2010; Kleinberg; Mochizuki, *The Final Freedom: Maintaining Autonomy and Valuing Life in Physician-Assisted Suicide Case*, *Harvard Civil Rights Civil Liberties Law Review* 1997 Winter; 32(1): 197-224, 1997.

1.6 Avgränsningar

Precis som nämnt om uppsatsens syfte avser förevarande uppsats att identifiera relevanta delar av straffrätten som kan appliceras på lagförslaget om uppmaning till självmord i en avslutande analys. De straffrättsliga aspekter som lagförslaget kommer att problematiseras utifrån är utvalda mot bakgrund av deras relevans dels för besvarandet av uppsatsens frågeställning, dels för den svenska straffrättens utformning.

Lagförslaget om uppmaning till självmord kommer sedermera att sättas i relation till medverkansläran. I enlighet därmed är målet att öppna upp för en analys av hur lagförslaget fungerar som brottskonstruktion. Vidare avser uppsatsen att problematisera lagförslaget i relation till centrala grunder för kriminalisering. Skade- och intressekriteriet identifieras i samband med detta som utmärkande i sitt slag. Av denna anledning diskuteras andra kriterier som rättfärdigar kriminalisering inte i någon vidare mån. En avgränsning från andra kriterier som rättfärdigar en kriminalisering görs i förevarande uppsats. Exempelvis sker ingen djupare diskussion om huruvida lagförslaget är förenligt med strävan efter en effektiv strafflagstiftning. Avgränsningen följer dels av vad som kan bedömas relevant för uppsatsens syfte, dels med avsikten att nå en mer djupgående analys när färre kriminaliseringsgrunder ges större fokus. Slutligen är utrymmesbegränsningar en för avgränsningen avgörande faktor.

Vidare problematiseras lagförslagets positionerande i svensk straffrätt utifrån moralfilosofiska överväganden funnen i anglosaxisk litteratur. Trots att resonemangen går utöver vad som går att finna i svensk straffrättslig doktrin anser förevarande uppsats de platsa inom det uppsatsen benämner som en straffrättslig aspekt. Konstanterandet görs utifrån bilden av svensk straffrätt som sprungen ur moraliska resonemang om rätt och fel. De teoretiker vars verk redogörs för i denna uppsats är utvalda utifrån deras förmedlande av tankegångar gällande suicid och straffrätt och således relevans för uppsatsens primära ämnesområde. Vidare bedöms valda teoretiker som framstående i

debatten mot bakgrund av vad uppsatsen anser vara skarpa analyser och beaktansvärda argument.

Uppsatsen avser att behandla hur ett särskilt lagförslag kan problematiseras som straffbestämmelse i svensk straffrätt. Därav faller det sig naturligt att uppsatsen primärt skrivs ur ett nationellt perspektiv. Avsaknaden av större globala inslag är inte minst tydlig i uppsatsens kapitel rörande suicid. Avgränsningen följer inte enbart av att uppsatsen syftar till att behandla svensk rätt utan sker även mot bakgrund av att statistiska jämförelser länder emellan inte anses fullt tillförlitliga. Suicidstatistik skiljer sig i kvalitet världen över.²⁰ Internationella referenser vid redogörelsen av förekomsten av suicid skulle innebära en risk för förmedlande av felaktig information som i sin tur skulle kunna förorsaka missvisande slutsatser.

Gällande straffansvarets grunder och medverkansläran kan redogörande del te sig oproportionerligt lång och ingående i relation till efterföljande analys. Trots att samtliga av uppsatsens deskriptiva delar inte har motsvarande analyser rent storleksmässigt fyller de en viktig funktion. Det krävs en grundförståelse för de olika aspekter av straffrätten som uppsatsens syftar till att behandla. Dessa delar kommer sedermera att ligga till grund för välgrundade diskussioner beträffande lagförslaget som uppsatsen är uppbyggd kring.

Förevarande uppsats är skriven med en insikt om att den problematik som beskrivs och diskuteras inte utesluter andra problematiska aspekter som kan komma att uppstå vid införandet av en straffbestämmelse om uppmaning till självmord. Vidare innebär de aktuella avgränsningarna inte att uppsatsen berör de enda aspekter av straffrätten som kan tänkas föranleda problematik i relation till lagförslaget om uppmaning till självmord. Uppsatsen avgränsas

²⁰ Mind, *Fakta om självmord*, <https://mind.se/om-sjalvmord/fakta-om-sjalvmord/>, [hämtad: 21 maj 2020 från <https://mind.se/om-sjalvmord/fakta-om-sjalvmord/>].

istället till de aspekter av straffrätten som rent subjektivt kan anses relevanta och framför allt intressanta i en problemdiskussion i enlighet med formulerad frågeställning.

I den mån det bedöms som relevant sker en löpande avgränsning i uppsatsens senare kapitel.

1.7 Forskningsläge

Suicidalitet beskrivs mot bakgrund av forskning och statistik på området. Jan Beskow, som tillsammans med Beskow och Ehnvall skrivit *Suicidalitetens språk*, är en betydande psykiater rörande suicidforskning. Vid uppsatsens kartläggning av suicidforskning och suicidprevention används bland annat Beskows forskning till hjälp.²¹ Även den statistik som förs av organisationer och myndigheter relaterad till suicidalitet bidrar till att aktualisera forskning kring självmord.²²

Gällande att definiera den svenska straffrätten och de olika principer och teorier som ligger bakom grunderna för kriminalisering bedöms Lernestedt och Jareborg enligt uppsatsen vara framträdande i sin forskning.²³

De bådas sätt att analysera och systematisera centrala begrepp för kriminalisering är därmed varit till stor hjälp för den aktuella uppsatsen. Jareborg, tillsammans med Asp och Ulväng anses avgörande för att förstå straffrättsliga begrepp såsom straffrättsligt ansvar, brott och medverkansläran. Boken *Kriminalrättens grunder* skriven av ovan nämnda författare har en betydande roll inom straffrättslig doktrin med sin omfattande

²¹ Se t.ex. Beskow m.fl. (2005), *Suicidalitetens språk*.

²² Se t.ex. Folkhälsomyndigheten, *Ett nationellt handlingsprogram för suicidprevention*, 19 Juni 2019, [hämtad 15 maj 2020 från <https://www.folkhalsomyndigheten.se/publicerat-material/publikationsarkiv/e/Ett-nationellt-handlingsprogram-for-suicidprevention/>]; Riksförbundet för Suicidprevention och efterlevandes stöd, *Om självmord*, 3 maj 2018, [hämtad: 24 maj 2020 från <https://spes.se/om-sjalvmord/>]; Mind, *Fakta om självmord*, <https://mind.se/om-sjalvmord/fakta-om-sjalvmord/>, [hämtad: 21 maj 2020 från <https://mind.se/om-sjalvmord/fakta-om-sjalvmord/>].

²³ Se t.ex. Jareborg (2001), *Allmän kriminalrätt*; Lernestedt (2003), *Kriminalisering-Problem och principer*.

och grundliga karaktär.²⁴ Jareborg och Lernestedts litteratur är således särskilt viktig för uppsatsens försök att identifiera straffrättsliga aspekter som kan sättas i relation till en kriminalisering av uppmaning till självmord.²⁵ I den problematiseringen är redogörelsen av skade- och intressekriteriet till stor del härledd ur svensk straffrättslig doktrin. Även SOU 1992:61 *Ett reformerat åklagarväsende* (Åklagarutredningen) och SOU 2013:38 *Vad bör straffas?* (Straffrättsanvändningsutredningen) bör nämnas i sammanhanget.²⁶ Utredningarna har en kartläggande funktion och för principiella diskussioner om lämpliga kriterier för kriminalisering. Vidare belyser båda utredningarna vikten av återhållsamhet vid kriminalisering för att undvika vad Åklagarutredningen beskriver som *straffrättslig inflation*.²⁷ Återhållsamheten önskas uppnås genom de principer som stipuleras inom straffrätten och krävs för att berättiga kriminalisering av särskilda beteenden.²⁸

I och med den utredning som kommit gällande kriminalisering av uppmaning till självmord har medicinsk och psykologisk forskning om suicid satts i relation till straffrättsliga principer och teorier.²⁹ Detta tolkas i uppsatsen som att lagstiftaren försöker förstå sig på konceptet suicidalitet för att sedan kunna utreda hur uppmaning till självmord bör positioneras i en straffrättslig kontext.³⁰ Förevarande uppsats avser emellertid att ta diskussionen om suicid och straff ett steg längre genom att problematisera lagförslaget och till viss del ifrågasätta hur en sådan kriminalisering kan rättfärdigas i relation till relevanta delar av straffrättslig forskning. Uppsatsen går även utöver problematiseringen av uppmaning till självmord utifrån lagtekniska och rent straffrättsliga principer genom att söka förstå lagförslagets verkliga innebörd och syfte genom att placera det i en moralfilosofisk kontext.

²⁴ Asp, m.fl. (2013), *Kriminalrättens grunder*.

²⁵ Se t.ex. Jareborg (2001), *Allmän kriminalrätt*; Lernestedt (2003), *Kriminalisering-Problem och principer*.

²⁶ Se SOU 1992:61; se SOU 2013:38.

²⁷ SOU 1992:61 del A, s. 103 f.

²⁸ Se t.ex. SOU 2013:38 del 2, s. 477 f.

²⁹ Se SOU 2019:32.

³⁰ Jfr SOU 2019:32.

Den moralfilosofiska debatten har tidigare närmat sig ämnen om suicid och straffrätt. Framstående är den etiska diskussion som förts om assisterat självmord. Rubin, Kleinberg och Mochizuki är teoretiker vars moralfilosofiska resonemang är några av flera som används i förevarande uppsats.³¹ Det glapp i forskningen som denna uppsats avser att fylla blir tydligt när uppmaning till självmord jämförs med andra former av vad som inom moralfilosofin beskrivs som assisterat självmord. I den moralfilosofiska debatten om assisterat självmord hävdas i uppsatsen hur uppmaning till självmord är ett nästintill oexploaterat forskningsämne. Genom en problematisering av uppmaning till självmord syftar uppsatsen vidare till att placera en sådan kriminalisering i inte enbart den straffrättsliga debatten som går att härleda till moralfilosofin.

Den aktuella uppsatsen problematiserar uppmaning till självmord i relation till relevanta straffrättsliga aspekter, från lagtekniska till moralfilosofiska. Problematismen resulterar i att lagförslaget bryts ned i försöket att skapa en förståelse för var det verkligt klandervärda i en sådan kriminalisering ligger. Uppsatsen landar vidare i en analys som öppnar upp för vidare forskning på området. Diskussioner som förs i uppsatsen återkommer ofta till självmordets rättsliga ställning i svensk lagstiftning. En problematisering av uppmaning till självmord kan således anses utgöra ett verktyg för att vidare problematisera suicid och straffrätt i stort, en uppgift som till viss del inleds i förevarande uppsats men sedan bedöms gå utöver uppsatsens syfte.

1.8 Disposition

Obeaktat uppsatsens första kapitel sker inledningsvis en utredning av suicidbegreppet med syfte att lägga grund för resterande delar av uppsatsen. I och med det lagförslag som problematiseras utgör suicid som företeelse en

³¹ Se Rubin, *Assisted Suicide, Morality, and Law: Why Prohibiting Assisted Suicide Violates the Establishment Clause*, *Vanderbilt Law Review* 63 Vand. L. Rev., 2010; Se Kleinberg; Mochizuki, *The Final Freedom: Maintaining Autonomy and Valuing Life in Physician-Assisted Suicide Case*, *Harvard Civil Rights Civil Liberties Law Review* 1997 Winter; 32(1): 197-224., 1997.

central del av uppsatsens frågeställning och därmed syfte. Följande kapitel tar avstamp i de rättsfall som skapat en medial och politisk debatt kring utdömandet av straff i fall av andras delaktighet i en någons suicidala handling. Kapitlet syftar till att förankra lagförslaget rörande uppmaning till självmord i verkliga händelser samt skapa en naturlig övergång mellan suicid som företeelse samt den utredning som ligger bakom lagförslaget om uppmaning till självmord och presenteras övergripligt i kapitlet därefter.

Efter att Utredningen redogörs för följer kapitel som beskriver de straffrättsliga aspekter som lagförslaget avser att problematiseras utifrån i uppsatsens avslutande analys. Dessa avsnitt önskar således peka ut, i relation till lagförslaget, relevanta delar av straffrätten samt delar av den teoribildning som ligger till grund för dessa delar. Centrala begrepp som går att härleda till straffrätten identifieras för att senare sättas i relation till uppmaning till självmord som brott.

Kapitel 7 återger ett urval av moralfilosofiska diskussioner som förts på ämnen relaterade till suicid och straffrätt. Kapitlet avser att skapa grund för en djupare analys av lagförslaget där en moralfilosofisk infallsvinkel breddar utgångsläget för problematisering av uppmaning till självmord. Aktuell uppsats anser att de moralfilosofiska resonemang som redogörs för omfattas av en straffrättslig aspekt då de till stor del är sprungna ur en diskussion om kriminalisering av assisterat självmord. I samband presenteras assisterat självmord och dess olika former för i korthet. Dödshjälp, palliativ vård och palliativ sedering behandlas i uppsatsen både för att skapa en konkret förankring till de moralfilosofiska argument som förts på ämnet suicid och straffrätt men även för att möjliggöra en komparativ analys där uppmaning till självmord problematiseras med hjälp av vad uppsatsen vill beskriva som kriminaliseringar inom samma ämnesområde.

Uppsatsens avslutas med en analys av lagförslaget om kriminalisering av uppmaning till självmord där tidigare delar utgör underlag för diskussion. Relevanta aspekter av straffrätten sätts i relation till lagförslaget för att

besvara uppsatsens frågeställning. Teorier om suicidbegreppet samt medialt uppmärksammade fall kring ämnet möjliggör en analys genom att fylla en funktion som förmedlande av en kunskapsgrund för den aktuella uppsatsen. Analysen sammanfattas kort och frågeställningen besvaras i och med uppsatsens slutsats.

1.9 Etiska överväganden

Uppsatsen skrivs med en stor ödmjukhet inför vetenskapen om att uppsatsen angriper det för många emotionellt laddade ämnet självmord. Detta kapitel syftar därmed till att förmedla att val av uppsatsämne följer av etiska överväganden. Det saknas intentioner från uppsatsens håll att, genom uppsatsen, ifrågasätta suicid som starkt förankrat till psykisk ohälsa samt andra omständigheter bortom individens vilja och kontroll. Vidare innebär inte problematiseringen av en kriminalisering av uppmaning till självmord ett politiskt eller medicinskt ställningstagande i självmordsdebatten. Med uppsatsen avses istället att bidra till den juridiska debatten om kriminaliseringar relaterade till suicid, som förvisso i sin tur kan präglas av medicinska eller politiska diskussioner. Uppsatsens positionering i självmordsdebatten önskar inte vara kontroversiell eller provocerande för de som själva lidit av suicidalitet eller är närstående till någon som drabbats. Slutligen skrivs förevarande uppsats med ett medlidande för alla de som på olika vis drabbats till följd av suicid.

2 Suicidbegreppet

2.1 Inledning

Begreppet suicid är en förkortning på det latinska ordet *suicidium*. *Suicidium* härstammar i sin tur från två latinska ord som betyder själv och döda.³² Begreppet suicid framhålls av vissa som ett mer lämpligt alternativ till begreppet självmord då det senare kan kopplas till den kriminella gärningen mord.³³ Det pågår en begreppsdiskussion kring de två begreppen. Emellertid tar den aktuella uppsatsen inte att ta ställning i frågan om vilket som utgör det mest lämpliga begreppet, utan behandlar de båda termerna som utbytbara utan intentionen att ansluta sig till den begreppsdiskussionen.

Följande kapitel syftar till att utreda ett av uppsatsens ledande begrepp; suicid. Suicidbegreppet är återkommande genom hela uppsatsen. För att besvara uppsatsens frågeställning krävs följaktligen en övergripande förståelse för självmord, dess historia och roll i samhället.

2.2 Bakgrund

Självmord är sedan 1865 avkriminaliserat i Sverige.³⁴ Den tidigare kriminaliseringen följde av den kristna synen på självmord som en syndig handling. I det kristna Europa var det endast Gud som hade rätt att avsluta det människoliv som Gud också skapat. Livet var en gåva från Gud och den som

³² Riksförbundet för Suicidprevention och efterlevandes stöd, *Om självmord*, 3 maj 2018, [hämtad: 24 maj 2020 från <https://spes.se/om-sjalvmord/>].

³³ Se t.ex. Folkhälsomyndigheten, *Vilket begrepp bör man använda: suicid eller självmord*, 4 september 2018, [hämtad: 17 maj 2020 från https://www.folkhalsomyndigheten.se/suicidprevention/fragor-och-svar/?exp=53650#_53650].

³⁴ Mind, *Fakta om självmord*, <https://mind.se/om-sjalvmord/fakta-om-sjalvmord/>, [hämtad: 21 maj 2020 från <https://mind.se/om-sjalvmord/fakta-om-sjalvmord/>].

valde att ta sitt liv besudlade skapelsen som sådan.³⁵ Vidare upphävde Svenska kyrkan år 1908 föreskriften om att den som begick självmord endast fick lov att begravas i så kallad stillhet, i avsaknad av klockringning. Innan dess begravdes de som dött till följd av självmord på en avskild plats på kyrkogården.³⁶

Självmord har emellertid gått från att betraktas som den yttersta synden³⁷ till att idag beskrivas som ett omfattande folkhälsoproblem³⁸ främst orsakat av psykiskt lidande.³⁹ Faktorer som bedöms ligga bakom suicidalitet kommer att beskrivas mer ingående nedan.⁴⁰

Den svenska synen på självmord som ett hot mot folkhälsan tar sig uttryck i den så kallade nollvision för självmord som presenterades i en proposition som antogs 2008.⁴¹ Nollvisionen liknar den som varit en central del av trafikpolitiken sedan 1997 och som uttrycker att *ingen ska dödas eller skadas allvarligt i trafiken*.⁴² I proposition 2007/2008:110 *En förnyad folkhälsopolitik* (Prop. 2007/2008:110) förmedlas nollvisionen för självmord genom regeringens anförande om att *ingen bör hamna i en så utsatt situation att den enda utvägen upplevs vara självmord*.⁴³ Vidare anføres hur regeringen *har som vision att ingen ska behöva ta sitt liv*.⁴⁴ Det som däremot skiljer nollvisionen gällande självmord från den inom trafikpolitiken är att trafikpolitikens nollvision är skriven i frånvaro av en intressekonflikt.⁴⁵ Riksdagens beslut om att aktivt arbeta för att minska antalet dödsfall orsakade

³⁵ Christensen, *Självmord straffades efter döden*, 8 november 2017, [hämtad: 21 maj från <https://varldenshistoria.se/kriminalitet/sjalvmord-straffades-efter-doden/>].

³⁶ Mind, *Fakta om självmord*, <https://mind.se/om-sjalvmord/fakta-om-sjalvmord/>, [hämtad: 21 maj 2020 från <https://mind.se/om-sjalvmord/fakta-om-sjalvmord/>].

³⁷ Christensen, *Självmord straffades efter döden*, 8 november 2017, [hämtad: 21 maj från <https://varldenshistoria.se/kriminalitet/sjalvmord-straffades-efter-doden/>].

³⁸ Mind, *Fakta om självmord*, <https://mind.se/om-sjalvmord/fakta-om-sjalvmord/>, [hämtad: 21 maj 2020 från <https://mind.se/om-sjalvmord/fakta-om-sjalvmord/>].

³⁹ Socialstyrelsen, *Suicid*, 26 mars 2020, [hämtad: den 29 mars 2020 från <https://patientsakerhet.socialstyrelsen.se/risker/varidskadeomraden/suicid/>].

⁴⁰ Se kap. 2.4.

⁴¹ Prop. 2007/2008:110.

⁴² Mind, *Fakta om självmord*, <https://mind.se/om-sjalvmord/fakta-om-sjalvmord/>, [hämtad: 21 maj 2020 från <https://mind.se/om-sjalvmord/fakta-om-sjalvmord/>].

⁴³ Prop. 2007/2008:110, s. 107.

⁴⁴ Ibid.

⁴⁵ Jfr. Prop. 2007/2008:110.

av självmord till noll är ett mål som till viss del hävdas stå i konflikt med självbestämmanderätten som tillerkänns varje individ.⁴⁶

I och med den nollvision som lanserades i samband med regeringens antagande av Prop. 2007/2008:110 hamnade suicidprevention i fokus. Riksdagen etablerade ett 9-punktsprogram för suicidprevention innehållande de insatser som ansågs krävas för att begränsa antal självmord i landet.⁴⁷ Nollvisionen gav däremot inte önskat resultat och har kritiserats därmed som bristande i sin effektivitet.⁴⁸

2.3 Statistik gällande suicid i Sverige

Den statistik gällande självmord i Sverige som kommuniceras av Folkhälsomyndigheten beräknas per 100 000 invånare, vilket motsvarar ett så kallat suicidtal.⁴⁹ Under 2019 beräknades antalet dödsfall orsakat av avsiktligt självdestruktiva handlingar (suicid) uppgå till 1 269 personer i åldern 15 år och äldre.⁵⁰ Siffran motsvarar således ett suicidtal på 15.⁵¹ Det fastställts att antalet självmord i Sverige översteg den senaste globala statistiken som 2018 beräknades motsvara ett suicidtal på ca 11.⁵² I Sverige, precis som i övriga Europa⁵³, är självmord en av de tio främsta dödsorsakerna.⁵⁴

⁴⁶ Mind, *Fakta om självmord*, <https://mind.se/om-sjalvmord/fakta-om-sjalvmord/>, [hämtad: 21 maj 2020 från <https://mind.se/om-sjalvmord/fakta-om-sjalvmord/>].

⁴⁷ Folkhälsomyndigheten, *Ett nationellt handlingsprogram för suicidprevention*, 19 juni 2019, [hämtad den 29 maj 2020 från <https://www.folkhalsomyndigheten.se/publicerat-material/publikationsarkiv/e/Ett-nationellt-handlingsprogram-for-suicidprevention/>].

⁴⁸ Ottander, *Tio år efter antagen nollvision mot självmord står statistiken helt still*, SvT Nyheter, 4 maj 2017 [hämtad: 27 maj 2020 från <https://www.svt.se/nyheter/inrikes/fa-resultat-10-ar-efter-nollvision-mot-sjalvmord>].

⁴⁹ Folkhälsomyndigheten, *Statistik om suicid*, 5 juni 2020 [hämtad: 20 juni 2020 från <https://www.folkhalsomyndigheten.se/suicidprevention/statistik-om-suicid/>].

⁵⁰ Ibid.

⁵¹ Ibid.

⁵² World Health Organization, *Suicide Rates (per 100 000 population)*, 2018 [hämtad: 24 maj 2020 från https://www.who.int/gho/mental_health/suicide_rates/en/].

⁵³ Naghavi m.fl., *Global, regional, and national burden of suicide mortality 1990 to 2016: systematic analysis for the Global Burden of Disease Study 2016*, BMJ Clinical Research, 2019, s. 194.

⁵⁴ Socialstyrelsen, *Statistik om dödsorsaker 2019*, 3 juni 2020, s. 3.

Den statistik som presenteras av Folkhälsomyndigheten omfattar inte fall av så kallade osäkra självmord. Begreppet osäkra självmord beskriver dödsfall där bakomliggande uppsåt inte är helt klarlagt. Osäkra självmord utgör således de fall där det, till skillnad från vid så kallade säkra självmord, inte säkerligen går att fastställa om dödsfallet utgör en följd av avsiktligt handlande eller en olycka.⁵⁵ Enligt organisationen *Mind* är de flesta fall av osäkra självmord ett resultat av olika former av förgiftning.⁵⁶

Folkhälsomyndigheten för, med hjälp av nationella folkhälsoenkäter, statistik på antalet individer i Sverige som upplevt så kallade självmordstankar. År 2018 beräknades antalet individer med sådana tankar uppgå till cirka 500 000. Enligt Folkhälsomyndighetens statistik beräknades cirka en femtedel av dessa utfört självmordsförsök, varav 7 200 av dessa försök har resulterat i ett behov av sjukhusvård.⁵⁷ Statistik gällande självmordsförsök bör dock tolkas med viss försiktighet då sådan statistik är begränsad till de fall där individen i fråga erhållit slutenvård mot bakgrund av självmordsförsöket.⁵⁸

Den utbredda förekomsten av självmordstankar i Sverige illustrerar att tankar rörande självmord i vissa fall kan anses utgöra en naturlig del av livet och behöver därmed inte innebära en direkt risk för eller indikation på risk för självmord eller självmordsförsök. Istället kan tankar på att dö eller vilja ta sitt liv i somliga fall tolkas som en skyddsmekanism för en människa i sorg eller annat lidande.⁵⁹

⁵⁵ Mind, *Fakta om självmord*, <https://mind.se/om-sjalvmord/fakta-om-sjalvmord/>, [hämtad: 21 maj 2020 från <https://mind.se/om-sjalvmord/fakta-om-sjalvmord/>].

⁵⁶ Ibid.

⁵⁷ Ibid.

⁵⁸ Ibid.

⁵⁹ Beskow m.fl. (2013), *Suicidalitet som problemlösning, olyckshändelse och trauma*, s. 63 ff.

2.4 Suicidal process, orsaker och riskfaktorer

En individ som befinner sig i ett tillstånd starkt präglad av tankar om att vilja ta sitt liv anses suicidal. Suicidalitet kan även ta sig uttryck i en människas känsloliv, beteende och fysiska reaktioner.⁶⁰ Tillståndet beskrivs ofta som att individen befinner sig i en suicidal process. Denna process kan vara helt frikopplad från andra psykiska problem och kan därmed anses utgöra en särskild process.⁶¹ Även om det identifierats en tydlig koppling mellan suicid och psykisk störning, ofta i form av en depression,⁶² behöver den suicidal processen således inte följa en persons eventuella depressiva process.⁶³

Vid bedömningen av riskfaktorer för självmord krävs en utredning av vilka omständigheter som orsakar en individ att gå från tanke till handling och således vilka självmordstankar som kan indikera en suicidrisk och vilka som utgör ofarliga idéer. En generell orsak till självmord har ännu inte identifierats och självmordets komplexa karaktär gör handlingen svår att förutse. Istället beskrivs självmord som resultatet av flera olika faktorer som interagerar med varandra.⁶⁴

Typiskt sett anses riskfaktorerna för självmord vara genetiska, sociala samt individuella. Trots svårigheterna med att fastställa vilka faktorer som leder till att vissa människor löper högre risk att ta sitt liv än andra, är det möjligt att urskilja vissa riskgrupper. Individer som kan anses befinna sig i en riskgrupp för självmord kan exempelvis, på grund av olika omständigheter, ha särskilt svårt att hantera yttre stressfaktorer eller konflikter. Detta kan således anses utgöra en av riskfaktorerna för självmord.⁶⁵

⁶⁰ Beskow m.fl. (2005), *Suicidalitetens språk*, s. 51.

⁶¹ Ibid, s. 61.

⁶² Ibid, s. 58.

⁶³ Ibid, s. 61.

⁶⁴ Ibid, s. 68.

⁶⁵ Se Beskow m.fl. (2005), *Suicidalitetens språk*, s. 68; Se Suicide Zero, *Den suicidala processen*, [hämtad: 15 juli 2020 från <https://www.suicidezero.se/fakta-och-rad/den-suicidala-processen>].

3 Uppmärksammade fall

Lagförslaget om att kriminalisera uppmaning till självmord präglas av en omfattande diskussion, inte minst en medial sådan.⁶⁶ Samhällsdebatten centrerar runt sådana handlingars straffrihet och tar avstamp i uppmärksammade fall där individer blivit uppmanade eller drivna av andra till att ta sitt liv.⁶⁷ Detta fenomen refereras, bland annat i media, till som självmordshets. Även om fenomenet självmordshets beskrivs som ett relativt dolt problem⁶⁸ finns det fall av självmordshets som getts utrymme i media.⁶⁹

Följande fall redogörs i syfte att klargöra den problematik som föranlett lagförslaget om att kriminalisera uppmaning till självmord. Då uppmaning till självmord eller självmordshets utgör uppsatsens huvudsakliga fokusområde, krävs därför insikt i fenomenets förekomst och uttryck.

3.1.1 Balkongflickorna

Begreppet balkongflickor gick från att vara ett begrepp som tidigare använts internt inom rättsväsendet till att bli en etablerad term i och med det radioreportage som sändes 2006.⁷⁰ I samband med detta reportage uppmärksammades brott som begås mot barn, främst tonårsflickor, där familjens heder utgör det centrala brottsmotivet.⁷¹

Fenomenet balkongflickor omfattar typiskt sett fall där tonårsflickor fallit ut från balkonger eller fönster. Dessa fall behandlades till en början av polisen

⁶⁶ Se t.ex. Sveriges Radio, ”Hårdare straff efter självmordet i Kumla”, P4 Örebro, 3 februari 2013, [hämtad 22 maj 2020 från <https://sverigesradio.se/artikel/5774116>]; TV4Nyheterna, ”Polisman gav självmordstips till ung kvinna”, 19 mars 2018, [hämtad 22 maj 2020 från <https://www.tv4.se/nyheterna/klipp/polisman-gav-självmordstips-till-ung-kvinna-3962031>].

⁶⁷ SOU 2019:32, s. 73.

⁶⁸ Ibid, s. 72.

⁶⁹ Se kap. 3.3.1–3.3.4.

⁷⁰ Norée, *Balkongflickor*, JFT 2–4/2017, s. 697–706, 2017, s. 697.

⁷¹ Ibid, s. 698.

som olyckor utan någon direkt koppling till varandra. I takt med att de så kallade balkongfallen ökade i omfattning började emellertid den tidigare synen på händelserna som tillfälligheter ifrågasättas och ett mönster kunde antydast fallen emellan.⁷² Norée hävdar, i sin artikel *Balkongflickor*⁷³, att ett typiskt kännetecken för ovan nämnda fall är att olika typer av konflikt i hemmet föranlett en familjemedlems (i flertalet fall en flicka) på eget initiativ hoppat eller av någon annan knuffats ner från en balkong eller ett fönster. Många av de tonårsflickor som allvarligt skadats eller avlidit till följd av fallen upptäcktes ha levt i en familj präglad av stark hederskultur. Polisen började sedermera referera till fallen som tidigare avskrivits som olyckor till att istället beskriva fallen som förtäckta hedersmord.⁷⁴

För att förstå de motiv som ligger bakom balkongflickorfallen krävs att begreppen heder och hederskultur klarläggs. Begreppen förstås mot bakgrund av Rikspolisstyrelsens utredning av hedersnormer och hedersrelaterat våld från 2009.⁷⁵ I generella termer kan hederskultur ta sig uttryck i att föräldrar kontrollerar och begränsar sitt barn i Sverige på ett sätt som familjen inte gjort i dess tidigare hemland. Enligt Rikspolisstyrelsens utredning kan den eventuella otryggheten som infaller i och med flytten till ett nytt land föranleda att familjens kulturella normer förstärks. Kultur och tradition blir därav en trygghet att hålla fast vid.⁷⁶ Vidare fastslår Rikspolisstyrelsen att utgångspunkten inom hederskultur och dess normer ofta ligger i ett kontrollerande av kvinnan och hennes sexualitet.⁷⁷ Heder kan därmed anses starkt kopplat till skam. Till följd av att kvinnan, exempelvis dottern, lever under familjens makt anses hon utgöra familjens egendom och en dotters eventuella normbrytande handlande kan således bringa skam över hela familjen.⁷⁸

⁷² Norée, *Balkongflickor*, JFT 2–4/2017, s. 697–706, 2017, s. 697.

⁷³ Norée, *Balkongflickor*, JFT 2–4/2017, s. 697–706, 2017.

⁷⁴ *Ibid*, s. 697 f.

⁷⁵ Rikspolisstyrelsen, *Hedersnormer och hedersrelaterat våld*, 2009.

⁷⁶ *Ibid*, s. 15.

⁷⁷ *Ibid*, s. 17.

⁷⁸ *Ibid*, s. 18.

Norée diskuterar balkongflickor mot bakgrund av elva fall som inträffat under 2000-talet. Samtliga fall har lett till att en förundersökning inletts, däremot har bevissvårigheter resulterat i att väckande av åtal inte skett i något av fallen. Även i fall där vittnen funnits på plats, överlevande flickor inkluderade, har deras utsagor inte varit tillräckliga för att fastställa händelseförloppet.⁷⁹ Norée konstaterar att vittnens och målsägandens bristande vilja att medverka i utredningen kan vara ett resultat av rädsla och följaktligen en indikation på att det rör sig om hedersrelaterade brott.⁸⁰

Norée förespråkar vidare att det bör ske en ändring i lagstiftningen där det straffrättsliga ansvaret utökas för den ovan nämnda typen av fall. En kriminalisering av uppmaning till självmord skulle innebära att delaktighet i självmord eller självmordsförsök klassificeras som en brottslig gärning. Norée hävdar att medhjälp till självmord kan anses motsvara aktiv dödshjälp och borde kriminaliseras därefter. Norée noterar emellertid att en kriminalisering av uppmaning till självmord inte i sig skulle innebära en lösning på rådande problematik gällande bevisning i balkongflickorfallen.⁸¹

3.1.2 Polisfallet

Det så kallade *Polisfallet* rör en kvinna som under år 2017 led av en djup depression och enligt egna utsagor övervägde att begå självmord. Kvinnan vände sig till en bekant med yrkestitel polis för att berätta om sina konkreta planer att avsluta sitt liv. Polis mannen valde att inte varna om kvinnans hälsotillstånd genom att ringa ambulans, kollegor eller en psykiatrisk akutmottagning. Istället gav polis mannen kvinnan detaljerade instruktioner om vad han ansåg utgöra de mest effektiva sätten att begå självmord på. Instruktionerna omfattade både text och bild.⁸²

⁷⁹ Norée, *Balkongflickor*, JFT 2–4/2017, s. 697–706, 2017, s. 698.

⁸⁰ Ibid, s. 697 f.

⁸¹ Ibid, s. 706.

⁸² TV4Nyheter, ”Polisman gav självmordstips till ung kvinna”, 19 mars 2018, [hämtad 22 maj 2020 från <https://www.tv4.se/nyheterna/klipp/polisman-gav-självmordstips-till-ung-kvinna-3962031>].

Kvinnan beslutade sig emellertid för att fortsätta leva och genomförde aldrig de handlingar som hennes bekanta tillika polismannen rådde henne om. Polisens agerande polisanmälades likväl och en intern utredning inleddes inom Polismyndigheten. Förundersökningen lades ner med motiveringen att det inte är olagligt i Sverige att instruera någon hur denne kan ta livet av sig. Inte heller den interna undersökningen föranledde några disciplinära åtgärder. Kvinnan har sedermera uttryckt i media att hon inte anser att den nuvarande lagen fungerar som den ska när den polis som instruerat henne om olika tillvägagångssätt att begå självmord undkommer straffrättsligt ansvar.⁸³

3.1.3 Kumlafallet

Det fall som inom allmänheten benämns *Kumlafallet* centrerar kring en 13-årig flicka som begick självmord efter att en äldre man förföljt flickan under en längre period. Mannen har även tvingat flickan att utföra sexuella handlingar på sig själv framför en webbkamera. I det fall flickan skulle vägra att utföra dessa sexuella handlingar har mannen hotat med att sprida sexuellt kränkande bilder av flickan på nätet.⁸⁴ Flickan vädjade mannen om att sluta förfölja henne och hotade med att ta sitt liv ifall han fortsatte. Mannen uppfyllde inte flickans begäran och flickan avslutade sedermera sitt liv.⁸⁵

Mannen dömdes, efter att ha förmått omkring 20 unga flickor att posera nakna framför webbkameror i hot om att annars publicera och sprida manipulerade nakenbilder på samma flickor på nätet, till sexuella övergrepp mot barn samt grovt utnyttjande av barn för sexuell posering. Åtal gällande vållande till annans död för den flicka som till följd av mannens agerande tog sitt liv väcktes däremot aldrig av åklagaren.⁸⁶ Detta trots att det fanns en tydlig

⁸³ TV4Nyheter, "Polisman gav självmordstips till ung kvinna", 19 mars 2018, [hämtad 22 maj 2020 från <https://www.tv4.se/nyheterna/klipp/polisman-gav-självmordstips-till-ung-kvinna-3962031>].

⁸⁴ Göta hovrätt, mål B 3104–13.

⁸⁵ Sveriges Radio, "Hårdare straff efter självmordet i Kumla", P4 Örebro, 3 februari 2013, [hämtad 22 maj 2020 från <https://sverigesradio.se/artikel/5774116>].

⁸⁶ Göta hovrätt, mål B 3104–13.

koppling mellan flickans självmord och den chattkonversation som förts mellan henne och mannen.⁸⁷ Grunderna för åklagarens avstående från att väcka åtal för vållande till annans död är sekretessbelagda.⁸⁸

3.1.4 Självmordet på Flashback

Väl uppmärksammat är den händelse där en 21-årig man sände sitt självmord live på diskussionsforumet och webbplatsen Flashback år 2011.⁸⁹ Samma år skapade mannen ett konto på internetsajten Flashback där han startade en tråd där andra användare tilläts ta del av hans självmord. Genom ett flertal inlägg i form av text och bild uppdaterades de som deltog i tråden om mannens tankar om att ta sitt liv samt dess genomförande. Diskussionsforumet fylldes även av andra användares attityder inför situationen. Vissa användare visade på en positiv och stöttande inställning till mannens planer att ta sitt liv medan andra blev provocerade av tråden och svarade med hån och ironi. Det fanns även användare som försökte ändra mannens suicidplan och yttrade empati för hans psykiska ohälsa.⁹⁰

Efter att mannen begått självmord larmades polis. Tråden fortsatte att fyllas med ytterligare 3 400 inlägg innan den blockerades av dess moderator. Flashbacks administratör har inte kommenterat händelsen specifikt. Istället publicerade administratören en text på hemsidan om sajtens inställning till forumet som en plats för diskussioner kring självmord. Administratören uttryckte att Flashbacks funktion som en plattform för människor att öppna upp sig om psykiska problem fyller en viktig uppgift i samhället.⁹¹

⁸⁷ Sveriges Radio, "Kumlafallet", P3 Dokumentär, 5 mars 2017, [hämtad 22 maj 2020 från <https://sverigesradio.se/avsnitt/855636>].

⁸⁸ Göta hovrätt, mål B 3104–13.

⁸⁹ Föreningen Psykisk Ohälsa, *Du är ett troll tror jag: Om självmordshets och självmordsprevention på Internet*, juni 2011, s. 5.

⁹⁰ *Ibid*, s. 5 ff.

⁹¹ *Ibid*, s. 11.

4 Uppmaning till självmord

4.1 Inledning

I kommittédirektivet som ligger till grund för lagförslaget om att kriminalisera uppmaning till självmord framgår att den begränsade möjligheten att döma den som begår en sådan gärning till straffansvar anses stå i konflikt med uppfattningen av sådant beteende som straffvärt.⁹² Enligt samma kommittédirektiv anses uppmaning till självmord inte enbart utgöra en kränkning utan även eventuell avgörande omständighet som får en person att gå från tanke till handling och tar sitt liv.⁹³

Följande kapitel syftar till att presentera lagförslaget som presenteras i Utredningen om kriminalisering av uppmaning till självmord. Vidare är det samma utredning som ligger till grund för uppsatsens frågeställning. Några av de överväganden som ligger bakom lagförslaget kommer redogöras för i mån av relevans för att skapa en övergripande förståelse för önskad kriminalisering.

4.2 Lagförslaget

Lagförslaget presenteras i den utredning som följer av kommittédirektivet enligt ovan.⁹⁴ Bestämmelsen föreskriver straffansvar för de handlingar som faller inom brottsrubriceringen uppmaning till självmord enligt nedan.

Den som hetsar, uppmanar eller på annat sätt utövar psykisk påverkan mot någon att begå självmord, och det till följd av särskilda omständigheter har funnits en inte obetydlig risk för att

⁹² Dir. 2018:48, s. 8.

⁹³ Ibid, s. 7.

⁹⁴ Se kap. 3.1.

agerandet skulle leda till sådan handling, döms för uppmaning till självmord till fängelse i högst två år.

Den som begår en gärning som avses i första stycket och är oaktsam beträffande de särskilda omständigheter som inneburit en inte obetydlig risk för att agerandet skulle leda till sådan handling, döms för oaktsam uppmaning till självmord till böter eller fängelse i högst sex månader.

För gärning i första stycket ska inte dömas till ansvar om det med hänsyn till omständigheterna vid gärningen framstår som oskäligt.⁹⁵

Lagförslagets formulering syftar till att uppfylla behovet av att utöka det straffrättsliga skyddet för den skada och kränkning som följer av att någon uppmanas att ta sitt liv.⁹⁶

En uppmaning som föranleder straffrättsligt ansvar är den som är riktad till en viss person. Brottet är utformat som ett konkret farebrott i avsaknad av krav på effekt för att straffansvar ska aktualiseras.⁹⁷ Eftersom handlingar kan anses utgöra ett brott under bestämmelsen trots att de inte orsakat ett verkligt självmord, kan gränsdragningen för vilka uppmaningar som ska kriminaliseras bli svår. I Utredningen framgår att uttalanden som uppmanar annan att ta sitt liv inte nödvändigtvis behöver innehålla ordet självmord.⁹⁸ En förutsättning för straffansvar är att uttalandet rent praktiskt utgör en uppmaning till självmord. Hur de mer subtila uttalandena ska tolkas överläts till rättstillämparen att avgöra.⁹⁹

⁹⁵ SOU 2019:32, s. 270.

⁹⁶ Ibid.

⁹⁷ Ibid, s. 271.

⁹⁸ Ibid.

⁹⁹ Ibid.

Uppsåt är en generell grundförutsättning för straffrättsligt ansvar. Alla uppsåtsformer är tillämpliga. Således föreligger brottet uppmaning till självmord oavsett om det är avsikts-, insikts- eller likgiltighetsuppsåt som omfattar bestämmelsens objektiva omständigheter.¹⁰⁰

Trots att uppmaningen inte behöver leda till ett reellt självmord föreligger krav på förekomsten av särskilda omständigheter som medför en inte obetydlig risk eller fara för att en sådan uppmaning ska leda till handling. Vad som utgör en särskild omständighet följer av en bedömning i det enskilda fallet. Faktorer att ta hänsyn till kan röra både den som nås av uppmaningen och dennes personliga förhållanden samt den kontext vari uppmaningen sker. Hänsyn kan exempelvis tas till den utsattes ålder, mentala hälsa eller eventuella beroendeställning till den som uppmanar.¹⁰¹ Vidare kan en hedersrelaterad kontext, frekvensen av uttalanden eller en våldsam nära relation beaktas vid en riskbedömning.¹⁰²

Bestämmelsens andra stycke ger utrymme för ansvar under en särskild mildare straffskala för oaktsam uppmaning till självmord. Andra stycket avser den som begår en gärning enligt första stycket men endast är oaktsam inför de särskilda omständigheter som avser risken för att gärningen skulle kunna leda till att annan tar livet av sig. Oaktsamhetsbrottet ställer således krav på gärningsmannens uppsåt till att uppmana men kräver enbart oaktsamhet inför efterföljande fara.¹⁰³

Bestämmelsens tredje stycke avser de undantagsfall där ansvarsfrihet aktualiseras. Den situation där omständigheterna är sådana att straffansvar anses oskäligt utgör undantagsfall och ska begränsas till de allra mest uppenbara sådana.¹⁰⁴

¹⁰⁰ SOU 2019:32, s. 272.

¹⁰¹ Ibid, s. 270.

¹⁰² Ibid.

¹⁰³ Ibid.

¹⁰⁴ Ibid, s. 273.

5 Kriminalisering

5.1 Inledning

Kriminalisering utgör ett verktyg för att styra människors handlanden i samhällets önskade riktning. Straffhotet utgör således en kraftfull reaktion som speglar samhällets sociala kontroll över medborgarnas ageranden. Genom allmänna regler bildas ett straffsystem som syftar till att eliminera skadligt beteende.¹⁰⁵ Jareborg förespråkar försiktighet genom att uttrycka hur kriminalisering endast ska omfatta de mest klandervärda och förkastliga handlingarna.¹⁰⁶ Kriminalisering som sista utväg benämns i doktrin som *ultima ratio*. En grundförutsättning för kriminalisering är således att ingripandet bedöms vara den enda möjliga åtgärden för att hindra ett, av samhället, oönskat beteende.¹⁰⁷

För att förstå straffhotets funktion menar Jareborg hur straffrättens tre nivåer bör identifieras. Kriminalisering, utdömmande och verkställande ska skiljas från varandra. Kriminaliseringen skiljer sig från de andra två nivåerna på så vis att förfarandet har en allmänpreventiv funktion utan att vara vedergällande på sättet utdömmande och verkställande av straff är.¹⁰⁸ Det allmänpreventiva syftet kan, enligt Jareborg, realiseras på olika sätt. I avsaknad av en hierarkisk ordning kan en det allmänpreventiva syftet realiseras genom exempelvis avskräckande, moral-/vanebildande eller expressiv kriminalisering.¹⁰⁹

Följande kapitel syftar till att redogöra för vad i uppsatsen bedöms vara relevanta delar av centrala grunder för kriminalisering. I och med lagförslaget om uppmaning till självmord önskar lagstiftaren införa en ny kriminalisering i svensk straffrätt. Mot den bakgrunden hävdar förevarande uppsats hur en

¹⁰⁵ SOU 2013:38, s. 425.

¹⁰⁶ Jareborg (2001), *Allmän kriminalrätt*, s. 53.

¹⁰⁷ Lernestedt (2003), *Kriminalisering- Problem och principer*, s. 15.

¹⁰⁸ SOU 2013:38, s. 425.

¹⁰⁹ Ibid.

analys av lagförslaget kräver en förståelse för kriminalisering som åtgärd. I slutet av följande kapitel förekommer en närmare beskrivning av intresse och skada som kriterier för kriminalisering. Rättighet som intresse undersöks sedan ytterligare genom ett försök att skapa en djupare förståelse för rättighetsbegreppet. Valet att endast redogöra för två av flera kriterier som berättigar en kriminalisering följer av uppsatsens syfte, där uppmaning till självmord anses kunna problematiseras i relation till straffrättens skade- och intressebegrepp. Avgränsningen kommer motiveras vidare i och med uppsatsen senare analys.

5.2 Grunder för kriminalisering

Vilka överväganden som ska ligga till grund för kriminalisering är en omdiskuterad fråga.¹¹⁰ Frågan har delvis behandlats på en EU-rättslig nivå¹¹¹ men i avsaknad av officiellt stadgade riktlinjer lägger Straffanvändningsutredningen fram kriterier som bör beaktas vid en kriminalisering i och med publiceringen av utredningen *Vad bör straffas?*¹¹² Straffanvändningsutredningens undersökning är en uppföljning till den utredning som Åklagarmyndigheten publicerade år 1992.¹¹³ De principer som stipuleras i Straffanvändningsutredningen är framtagna mot bakgrund av de diskussioner som förts gällande frågan inom doktrin.¹¹⁴ Framträdande i diskussionen kring kriminalisering är Jareborg och Lernestedt.¹¹⁵

Benämmandet av vissa handlingar som uttryck för skadliga beteenden sker i relation till de intresseintrång dessa handlingar föranleder. För att kriminalisering ska aktualiseras krävs att ett skyddsvärt intresse föreligger och att det intresset i sin tur riskerar att påtagligt skadas eller utsättas för fara

¹¹⁰ Se t.ex. SOU 2013:38; SOU 1992:61.

¹¹¹ Heidenborg, *Vad bör straffas?*, SvJT, s. 301–313, 2013, s. 302.

¹¹² SOU 2013:38.

¹¹³ Se SOU 1992:61.

¹¹⁴ Se Jareborg (2001), *Allmän kriminalrätt*; Lernestedt (2003), *Kriminalisering- Problem och principer*.

¹¹⁵ Ibid.

av ett särskilt beteende.¹¹⁶ Lernestedt konkretiserar kravet på behov för att en kriminalisering ska vara berättigad genom fyra kriterier. Kriminaliseringsåtgärden ska hindra ett skyddsvärt intresse från skada. Det skadliga beteendet ska vidare ha viss närhet till det skyddsvärda. Avslutningsvis ska kriminaliseringen förväntas ge effekt.¹¹⁷

Mot bakgrund av straffrättslig doktrin presenterade Åklagarutredningen fem kriterier att uppfylla för att rättfärdiga en kriminalisering. Det beteende som önskas kriminaliseras måste kunna föranleda skada eller fara. En grundförutsättning för kriminalisering är att ingripandet bedöms vara den enda möjliga åtgärden för att hindra ett, av samhället, oönskat beteende.

Alternativa sanktioner ska kriminaliseringen anses nödvändig i relation till gärningens allvar. Straffsanktionen ska vara effektiv för att eliminera beteendet i fråga. Avslutningsvis kräver Åklagarutredningen att rättsväsendet ska besitta de resurser som krävs för införandet av en ny kriminalisering.¹¹⁸

I och med Åklagarutredningen framhävs hur ett alltför frekvent kriminaliserande kan äventyra straffhotets funktion. Införandet av straffbestämmelser måste stå i proportion till rättsväsendets resurser. Att slentrianmässigt nykriminalisera icke önskvärda beteenden kan riskera en straffrättslig inflation där straffhotets effekt undermineras. Kravet på restriktivitet kan exempelvis ta sig uttryck i beaktandet av alternativa sanktioner samt noga överväganden gällande ingripandets nödvändighet.¹¹⁹ Även Aspelin framhäver problematiken i en alltför nonchalant inställning till att lagstifta. Aspelin understryker bland annat hur det straffrättsliga systemet inger ett större förtroende hos medborgarna ifall straffbudens räckvidd hålls begränsad. Effekten av restriktivt kriminaliserande kan i sin tur stärka straffrättens allmänpreventiva syfte. För att en gärning ska kriminaliseras bör

¹¹⁶ Jareborg (2001), *Allmän kriminalrätt*, s. 63 f.

¹¹⁷ Lernestedt (2003), *Kriminalisering- Problem och principer*, s. 352.

¹¹⁸ SOU 1992:61, s. 111.

¹¹⁹ Ibid, s. 103 f.

den bedömas nå upp till en särskild nivå av moraliskt ogillande och gör gärningen inte det så ska den inte förenas med straffhot.¹²⁰

Önskan om att kriminalisering ska ske med försiktighet återkommer ständigt i de diskussioner som behandlar ämnet.¹²¹ Straffrättsanvändningsutredningen stadgar nya kriterier för att en kriminalisering ska anses motiverad. Återigen ligger fokus på restriktivitet. Med utgångspunkt i de krav som stipuleras i Åklagarutredningen framförs, i Straffrättsanvändningsutredningen, fem principer. De nya principerna syftar till att konkretisera och aktualisera vad som tidigare utvecklats i och med Åklagarutredningen.¹²² Principerna utgör inte absoluta regler utan innehar snarare funktionen som verktyg att ta hänsyn till inför en eventuell kriminalisering. Det finns således utrymme för att frångå principerna, i de fall det finns tillräcklig anledning att göra så. Inledningsvis ska en berättigad kriminalisering avse ett skyddsvärt intresse. Intresset ska vara konkretiserat och det beteende som önskas beivras ska kunna orsaka samma skyddsintresse skada eller fara. Hänsyn ska tas till skuldprincipen och möjlig förekomst av ett tillräckligt värdefullt motstående intresse ska saknas. Avslutningsvis ska en kriminalisering inte ske ifall det finns en alternativ metod som skulle åtgärda det oönskade beteenden på ett lika eller mer effektivt vis i relation till straffhotet.¹²³

5.2.1 Intressekriteriet

Som beskrivet ovan krävs förekomsten av ett skyddsvärt intresse för att en kriminalisering ska anses berättigad, vilket återges bland annat i Åklagarutredningen.¹²⁴ Följande del syftar till att utreda hur ett skyddsvärt intresse kan definieras och även det skyddsvärda intressets funktion i

¹²⁰ Aspelin (2002), *Kriminaliseringens gränser – visionära funderingar, i festskrift till Nils Jareborg*, s. 55 ff.

¹²¹ Se t.ex. Jareborg (2001), *Allmän kriminalrätt*, s 53; SOU 1992:61, s. 103 f.; Aspelin (2002), *Kriminaliseringens gränser – visionära funderingar, i festskrift till Nils Jareborg*, s. 55 ff.

¹²² SOU 2013:38, 477 f.

¹²³ Ibid, s. 498 f.

¹²⁴ Se kap. 5.2.

straffrätten. För att skapa en nyanserad förståelse förklaras begreppet mot bakgrund av vad enligt uppsatsen bedöms som relevant doktrin kring ämnet

Lernestedt beskriver intressen som positivt värderade saker, företeelser, förhållanden eller liknande.¹²⁵ Däremot innebär inte förekomsten av ett intresse att det direkt skyddas från fara eller skada genom lagstiftning. Det är bara vissa intressen som, i och med deras inkorporering i särskilda straffbud, utgör skyddsintressen.¹²⁶ Ett skyddsintresse ska kunna härledas till ett enskilt behov som bedöms vara i behov av rättsligt skydd till följd av behovets sociala dominans.¹²⁷

I regeringsformens (1974:152) (RF) andra kapitel återges de intressen som, inom juridiken, kategoriseras som allra mest skyddsvärda. Jareborg poängterar att liv, hälsa, frid, egendom, yttrande- och religionsfrihet tillsammans med de andra grundläggande fri- och rättigheterna som återges i RF utgör starkt skyddade intressen.¹²⁸ Vid en hierarkisk indelning av intressens olika skyddsvärde rangordnas mänskligt liv i toppen.¹²⁹ Det är inte enbart intressen av individuell karaktär som utgör de högst värderade sådana. Om ett intresse berör en grupp eller det offentliga anses goda skäl att erhålla skyddsvärde föreligga. Exempel på gruppintressen och offentliga intressen är allmän ordning och säkerhet.¹³⁰

Trots att vissa intressen beskrivs tillhöra större grupper är det av vikt att framhålla att inga intressen är fullt universella. Feinberg belyser att intressen är individuella. Även om dess utbredhet gör vissa intressen uppenbart skyddsvärda, såsom mänskligt liv, innebär det inte att sådana intressen besitts av alla utan undantag. Straffrätten speglar den generella uppfattningen av

¹²⁵ Lernestedt (2003), *Kriminalisering- Problem och principer*, s. 127.

¹²⁶ Leijonhufvud m.fl. (2015), *Straffansvar*, s. 169.

¹²⁷ SOU 2013:38, s. 427.

¹²⁸ Jareborg (2001), *Allmän kriminalrätt*, s. 51.

¹²⁹ Heidenborg, Mari, *Vad bör straffas?*, SvJT, s. 301–313, 2013, s.307 f.

¹³⁰ Jareborg (2001), *Allmän kriminalrätt*, s. 51; SOU 2013:38 del 2, s. 482.

verkligheten, vilken utgår från en standardisering av vad som utgör en person, ett intresse och en skada.¹³¹

En formulering av vilka intressen som är värda att skydda, utöver de mest uppenbart skyddsvärda som återges ovan, är inte helt lätt. Svårigheter att definiera skyddsintressen beror dels på avsaknaden av en officiell formulering av vad som utgör ett skyddsvärt intresse, dels på att uppfattningen av vad som bör skyddas förändras över tid. Precis som att kriminalisering speglar samtiden är skyddsintressen relaterade till samhällsutvecklingen.¹³² Svårigheten i att fastställa vilka intressen som besitter ett legitimt skyddsvärde kan till viss del lösas genom hänvisning till 2 kap. RF som vägledande.¹³³

Lernestedt poängterar vikten av att ett intresse måste vara väl motiverat och definierat frikopplat från vad som bedöms angripa samma intresse för att vara berättigat straffrättsligt skydd.¹³⁴ Det är av vikt att belysa att det inte finns något som hindrar att flera intressen skyddas av samma straffbud. Vid förekomsten av flera skyddsvärda intressen värderas kvalitet högre än kvantitet.¹³⁵ Några av de frågor som lagstiftaren måste kunna besvara är vad som önskas erhålla skydd genom ett särskilt straffbud, samt varför det anses nödvändigt.¹³⁶ Även Straffrättsanvändningsutredningen belyser hur en liknande motivering krävs av lagstiftaren. Däremot sänks kraven på en sådan motiverings omfattning ju högre upp i tidigare nämnd hierarki intresset befinner sig. Högst upp och således det intresse som inte behöver motiveras som skyddsvärt, är mänskligt liv.¹³⁷

Straffrättsanvändningsutredningen framhåller att det intresse som lagstiftaren önskar skydda ska vara det närmsate identifierade skyddsintresset. Kravet på

¹³¹ Feinberg (1987), *The Moral Limits of the Criminal Law Volume 1: Harm to Others*, s. 188.

¹³² SOU 2013:38, s. 482.

¹³³ Jareborg (2001), *Allmän kriminalrätt*, s. 51.

¹³⁴ Lernestedt (2003), *Kriminalisering- Problem och principer* s. 31.

¹³⁵ SOU 2013:38, s. 483.

¹³⁶ Lernestedt (2003), *Kriminalisering- Problem och principer*, s. 166.

¹³⁷ SOU 2013:38 s. 482 f.

det mest närliggande skyddsintresset följer av att det annars är relativt enkelt för lagstiftaren att resonera fram att även långsökta skyddsintressen motiverar en kriminalisering. Utan yttre gräns går det att hävda krystade kopplingar mellan företeelser och skyddsintressen.¹³⁸ Straffrättsanvändningsutredningen poängterar även vikten av att värdera skyddsintresse mot motstående intressen. En kriminalisering är inte befogad om det skyddsintresset inte bedöms vara av tillräckligt värde i relation till eventuellt motstående intresse.¹³⁹

Även om skyddsintresset, som beskrivet ovan ska identifieras och motiveras frikopplat andra faktorer vid en kriminalisering fastställs straffvärdet för en specifik gärningstyp delvis mot bakgrund av överväganden gällande aktuellt skyddsintresse. Inledningsvis avgörs ett straffvärde mot bakgrund av hur betydelsefullt det intresse som är tänkt att skyddas anses vara. Vidare påverkas straffvärdet av hur nära gärningstypen bedöms stå skyddsintresset. Står en gärning i direkt anslutning till ett skyddsintresse finns stor anledning till att kriminalisera. Är det istället så att det endast finns en risk eller fara att en gärning kränker ett skyddsintresse är en kriminalisering inte lika självklar. Här konkretiseras kriteriet att kriminalisering endast ska innefatta intressen som är särskilt skyddsvärda.¹⁴⁰

5.2.2 Skadekriteriet

Skada är ett begrepp som används frekvent i diskussionen om grunderna för kriminalisering. Ordet har även en tät sammankoppling till tidigare förklarade begrepp i samma diskussion. Återkommande i både utredningar och doktrin som presenterats ovan är att ett essentiellt kriterium för kriminalisering är att stadgandet av ett straffhot ska verka för att skydda ett intresse från skada.¹⁴¹

¹³⁸ SOU 2013:38 s. 482 f.

¹³⁹ Ibid, s. 491.

¹⁴⁰ Ibid, s. 427.

¹⁴¹ Se kap. 5.2.

Enligt Lernestedt ska lagstiftaren formulera skadan efter det straffrättsligt skyddsvärda intresset identifierats. Utpekandet av skada hjälper till att rättfärdiga att ett straffbud syftar till att skydda ett intresse från förekomsten av en möjlig samt specificerad negativ påverkan.¹⁴² Utpekandet av skadebegreppets position i kriminaliseringsprocessen löser inte problematiken i att tolka begreppets innebörd. Lernestedt skapar vägledning i frågan genom att hänvisa till anglosaxiska teoretikers diskussioner om motsvarande engelskt begrepp *harm*. Lernestedt hävdar att en verklig förståelse för skada i en straffrättslig kontext förutsätter att anglosaxisk litteratur används som utgångsläge.¹⁴³

Starkt kopplat till skadebegreppet är den skadeprincip som formulerats av Mill.¹⁴⁴ Skadeprincipen reglerar när staten är berättigad att inskränka individens handlingsfrihet. Mill värdesätter den enskilde individens möjlighet till att styra över sin egen lycka och välfärd. Således innebär skadeprincipen att endast de ageranden som menligt skadar någon annans intresse bör föranleda statlig intervention.¹⁴⁵ I och med formulerandet av skadebegreppet utesluts situationer som inte orsakat skada som moraliskt berättigade för staten att kriminalisera. Stanton-Ife konkretiserar de situationer som inte berättigar en kriminalisering. I och med Mills skadeprincip utesluts kriminalisering av omoraliskt och stötande beteende samt paternalistisk kriminalisering.¹⁴⁶

Asp, Ulväng och Jareborg ställer sig bakom principen om att undvika paternalistisk kriminalisering, innebärande att förhindra annan från att skada sig själv.¹⁴⁷ Även Lernestedt ansluter sig till uppfattningen av kriminaliseringen av självskadebeteende som orimligt. Vidare hävdar Lernestedt att självskada inte föranleder sådan skada som skulle berättiga en inskränkning av individens frihet och människans rätt till

¹⁴² Lernestedt (2003), *Kriminalisering- Problem och principer*, s. 181.

¹⁴³ Ibid.

¹⁴⁴ Kleinig (1978), *Crime and the Concept of "harm"*, s. 27.

¹⁴⁵ Mill (1984), *Om friheten*, s. 83 f.

¹⁴⁶ Stanton-Ife (2014), *What is the harm Principle For?*, s. 3.

¹⁴⁷ Asp, m.fl. (2013), *Kriminalrättens grunder*, s. 41.

självbestämmande.¹⁴⁸ Självskadebeteende som bedöms väcka obehag hos andra kan rättfärdigas att förenas med straffhot. Sådant beteende kan nämligen undantas principen om att undvika paternalistisk kriminalisering på den grund att efterföljande obehag hos andra likställs med skada.¹⁴⁹

Feinberg är inte lika övertygad om skadepincipen innebärande extern skada som ensam grund för kriminalisering. Feinberg menar istället att det finns andra skäl för kriminalisering, utöver förekomsten av skada. Exempelvis kan *offense* utgöra en skälig grund för realiserandet av ett straffbud. Ett beteende som väcker obehag eller annan otrevlig känsla hos andra samt är vanligt förekommande i frånvaron av kriminalisering kan utgöra *offense*. I och med identifierandet av *offense* möjliggör Feinberg en kränkning av en människas känsloliv som alternativ grund för kriminalisering.¹⁵⁰

Enligt Asp, Ulväng och Jareborg utgör skada ett paraplybegrepp som beskriver olika typer av negativt värderade förändringar av ett objekt. I strafflagstiftningen delas begreppet in i olika skadekategorier. Exempel på sådana undergrupper är personskada och ekonomisk skada.¹⁵¹ Straffrättsanvändningsutredningen definierar skadebegreppet som en negativ påverkan på annan individ, allmänheten eller staten. Utredningen vidhåller även hur skadebegreppet som sådant, precis som begreppet skyddsintresse, är något som förändras över tid och står i ständig relation till samhällsutvecklingen.¹⁵²

Skadekriteriet uppfylls inte enbart vid förekomsten av skada. För att en strafflagstiftning ska vara befogad krävs att skadan bedöms vara av tillräcklig storlek. Feinberg framhåller att en verklig skada måste gå utöver vad som kan

¹⁴⁸ Lernestedt (2003), *Kriminalisering- Problem och principer*, s. 218.

¹⁴⁹ Asp, m.fl. (2013), *Kriminalrättens grunder*, s. 42.

¹⁵⁰ Feinberg (1988), *The Moral Limits of the Criminal Law Volume 2: "offense" to Others* s. 1 f.

¹⁵¹ Asp, Ulväng & Jareborg (2013), *Kriminalrättens grunder*, s. 89.

¹⁵² SOU 2013:38, s. 484 f.

anses bagatellartad för att kunna förenas med straffhot. Upplevd irritation eller besvär är inte att likställa med skada i straffrättslig mening.¹⁵³

5.2.2.1 Rättighetsbegreppet

Utredningen hävdar att i och med kriminaliseringen av uppmaning till självmord så skyddas individens rätt till liv och hälsa från fara för skada.¹⁵⁴ Rätt till liv och hälsa pekades således ut som det skyddsvärda intresset i enlighet med intressekriteriet som grund för kriminalisering. Likt beskrivet ovan framgår det av straffrättslig doktrin att rätten till liv och hälsa utgör ett högt värderat intresse.¹⁵⁵ Mot den bakgrunden faller det naturligt att ett ifrågasättande av liv och hälsa som rättighet saknar relevans för uppsatsen. Som högt rankad i hierarkin av skyddsvärda intressen finns det ingen aktuell grund för diskussion om skyddsintresset rätt till liv och hälsa som sådant. Däremot behöver inte ett skyddsintresses ohotade position i den hierarkiska ordningen av skyddsintressen innebära att den alltid är relevant i relation till kriminaliseringen i fråga. Som beskrivet tidigare i uppsatsen ska ett intresses relevans motiveras inte enbart utifrån dess skyddsvärde utan även koppling till aktuell kriminalisering.¹⁵⁶

Uppmaning till självmord skulle också kunna problematiseras genom att ifrågasätta utpekandet av rätt till liv och hälsa som skyddsintresse. Problematiseringen tar delvis avstamp i intresse som nära sammanlänkat med rättighet. Det säger sig självt att intressebegreppet och rättighetsbegreppet möts i intressekriteriet som grund för kriminalisering. Ett konkret exempel är hur rätten till liv och hälsa, formulerad som en rättighet i enlighet med RF men också artikel 2 Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (EKMR), utgör ett skyddsintresse utan vidare diskussion. För att helt kunna förstå rätt till liv och

¹⁵³ Feinberg (1988), *The Moral Limits of the Criminal Law Volume 2: "offense" to Others*, s. 188 f.

¹⁵⁴ SOU 2019:32, s. 25.

¹⁵⁵ Se kap. 5.2.2.

¹⁵⁶ Se kap. 5.2.1.

hälsa som skyddsintresse krävs således en förståelse för rätt till liv och hälsa som rättighet.

Ett sätt att förstå rätt till liv och hälsa är genom en kategorisering av rättighetsbegreppet som sådant. Till hjälp används samma struktur som den Hohfeld formulerade under tidigt 1900-tal.¹⁵⁷ Utifrån *Hohfelds schema* kan juridiska rättigheter särskiljas från varandra. Grunden för särskiljandet är Hohfelds teori om att rättigheter går att dela upp i fyra olika grupper.¹⁵⁸ Genom identifierandet av olika typer av rättigheter kan rätten till liv och hälsa konkretiseras som tillhörande en särskild grupp av rättigheter. Vidare anser förevarande uppsats att Hohfelds schema öppnar upp för en djupare analys av rätt till liv och hälsa som en juridisk rättighet samt hur rättigheten i sin tur fungerar som skyddsintresse vid en kriminalisering av uppmaning till självmord.

Hohfeld karaktäriserar rättigheter utifrån korrelationen mellan två parter. På så vis är en människas rättighet alltid beroende av en motsatt parts förhållningssätt till samma rättighet. Den första av fyra rättighetsgrupper är den som Hohfeld benämner *claim*. Rättighetstypen kan översättas som ett anspråk och korrelerar med den motsatta partens *duty*, översatt till plikt. Rättighetens existens är således beroende av att rättighetsbärandens (A) omgivning (B) innehar en plikt att inte förhindra As rättighetsutövande. Plikten kan vara både aktiv och passiv.¹⁵⁹

Nästa rättighetstyp benämner Hohfeld som *liberty*, översatt till frihet. I det fall A har en frihet så har B en avsaknad av rätt, en *no-right*. En avsaknad av rätt är passiv på så vis att B inte har någon rätt att ingripa eller förhindra As rättighetsutövande.¹⁶⁰ Notera att det alltså finns en skillnad mellan plikten att

¹⁵⁷ Se Hohfeld (1913), *Some Fundamental Legal Conceptions as Applied in Judicial Reasoning*; se Hohfeld (1917), *Fundamental Legal Conceptions as Applied in Judicial Reasoning*.

¹⁵⁸ Se kap. 5.2.2.1.

¹⁵⁹ Hohfeld (1913), *Some Fundamental Legal Conceptions as Applied in Judicial Reasoning*, s. 31.

¹⁶⁰ *Ibid*, s. 32.

inte förhindra och avsaknaden av en rätt att förhindra. Den senare versionen kan aldrig utgöra en positiv skyldighet utan förverkligas endast genom passivitet.¹⁶¹

Hohfelds tredje rättighetstyp kallas *power*, översatt till befogenhet. I det fall A har en makt måste B ha en förpliktelse, en *liability*. Makt och förpliktelse utgör motsatta aktiviteter. En befogenhet kan exempelvis ge A rätten att ge order som B sedan är förpliktad att anpassa sig efter.¹⁶²

Den fjärde och således sista rättighetstypen i Hohfelds schema är *immunity*, översatt till immunitet. Immuniteten korrelerar med någon annans *disability*, översatt till oförmåga. I det fall A har en immunitet har B en oförmåga att påverka As rättsliga status. Oförmågan utgör således en tvingande passivitet medan immuniteten kan vara både aktiv och passiv.¹⁶³

¹⁶¹ Hohfeld (1913), *Some Fundamental Legal Conceptions as Applied in Judicial Reasoning*, s. 32.

¹⁶² Ibid, s. 31 ff.

¹⁶³ Ibid.

6 Brottsbegreppet

6.1 Inledning

I 1 kap. 1 § Brottsbalken (BrB) fastställs att ett brott utgör *en gärning för vilket straff är föreskrivet*. Straffet definierar således brottet såtillvida att straffet utgör en påföljd som kategoriserar en klandervärd gärning som brottslig.¹⁶⁴ Bestämmelsen är dock inte fulländad såtillvida att de förutsättningar som krävs för ett brott, brottsrekvisiten, går utöver förekomsten av en straffbelagd gärning.¹⁶⁵ Straffet enligt 1 kap. 1 § BrB formar brottet tillsammans med resterande allmänna brottsförutsättningar.¹⁶⁶

De allmänna brottsförutsättningarna brukar tillsammans beskrivas som brottsbegreppet. Brottsrekvisiten delas upp i grupper samt undergrupper inom brottsbegreppet. Brottsbegreppet kan formuleras på olika sätt. Främst syftar brottsbegreppet till att skapa en förståelse för brottets konstruktion samt dess relation till begreppet otillåten gärning.¹⁶⁷ Nedan anges brottsbegreppets uppbyggnad, såsom det återges av Asp, Ulväng och Jareborg.

A. REKVISIT FÖR OTILLÅTEN GÄRNING
A1 Brottbeskrivningsenlighet
A2 Frånvaro av rättfärdigande omständigheter
B. REKVISIT FÖR PERSONLIGT ANSVAR
B1 Det allmänna skuldkravet
B2 Frånvaro av ursäktande omständigheter

168

¹⁶⁴ Leijonhufvud m.fl. (2015), *Straffansvar*, s. 39.

¹⁶⁵ Ibid, s. 20.

¹⁶⁶ Asp, m.fl. (2013), *Kriminalrättens grunder*, s. 58.

¹⁶⁷ Ibid, s. 59.

¹⁶⁸ Ibid.

Inledningsvis görs en distinktion mellan gärningsrekvisit och ansvarsrekvisit.¹⁶⁹ För att en gärning ska uppfylla rekvisitet för en otillåten gärning krävs att den är i enlighet med rekvisiten i det enskilda straffbudet samt att det saknas rättfärdigande omständigheter. Personligt ansvar för den som förövat den otillåtna gärningen tillfogas i det fall skuldkravet är uppfyllt samt under förutsättning att omständigheter som klassas som ursäktande saknas.¹⁷⁰

Följande kapitel syftar till att gå djupare in på de formella krav som ställs på en kriminalisering. I och med redogörelsen av de lagtekniska förhållningsregler som straffrätten uppställer, enligt nedan, vill uppsatsen belysa hur straffrätten är flerdimensionell. Påståendet sammanfaller väl med uppsatsens syfte att problematisera uppmaning till självmord genom identifierandet av olika straffrättsliga aspekter. Vidare anses det falla naturligt att följa upp en redogörelse för kriminaliseringsgrunder med de mer formella kraven för ett brott. Fokus i följande avsnitt ligger på medverkansbrottet vilket följer av intentionen att senare i uppsatsen föra en diskussion utifrån medverkansbrottets konstruktion.

6.2 Brottbeskrivningsenlighet

Första steget i att utreda huruvida en gärning är att betrakta som ett brott är att se om gärningen är brottbeskrivningsenlig.¹⁷¹ En gärning är ett överbegrepp på så vis att det kan utgöra en konkret handling eller en underlåtenhet.¹⁷² I straffrätten hålls handling isär från kroppsrörelse. Handlingen är social på det vis att den anses vara inom människans kontroll och därmed spegla dennes avsikt eller önskemål. En kroppsrörelse är istället fysisk och sker mekaniskt. Ett tydligt exempel är hjärtats slag, en

¹⁶⁹ Asp, m.fl. (2013), *Kriminalrättens grunder*, s. 58.

¹⁷⁰ Ibid, s. 59.

¹⁷¹ Ibid, s. 69.

¹⁷² Ibid, s. 72.

kroppsrörelse som sker automatiskt utan att vara föremål för individens kontroll. En handling tar sig ofta uttryck i en kroppsrörelse men ska inte förväxlas med en sådan. Utgångspunkten är att de okontrollerade kroppsrörelser som inte följer av en persons handling inte kan föranleda straffrättsligt ansvar.¹⁷³

I brottsbalken och annan lagstiftning stadgas säregna straffbestämmelser. I varje enskild straffbestämmelse framställs rekvisit som är typiska för just den bestämmelsen. Brottbeskrivningen utgör de samlade rekvisiten för det enskilda brottet. En gärning är brottbeskrivningsenlig när den uppfyller samtliga av rekvisiten i en enskild straffbestämmelse.¹⁷⁴

6.3 Medverkansbrottet

I 23 kap. 4 § BrB föreskrivs straffansvar för den som uppfyller rekvisiten i vad som här benämns som medverkansbrottet.¹⁷⁵ Bestämmelsen vidgar den krets som kan komma att omfattas av en särskild straffbestämmelse på så vis att den träffar även de personer som, med råd eller dåd, främjat gärningen i fråga.¹⁷⁶ Inledningsvis innebär medverkansbestämmelsen en distinktion mellan den som utfört gärningen i fråga och den som istället främjat gärningen. Vidare stadgas två typer av främjande; anstiftan och medhjälp.¹⁷⁷

Verkligheten speglas av reglerna om medverkan på så vis att människor, i stor utsträckning, begår brott i samverkan med andra.¹⁷⁸ Medverkansreglerna innebär att de personer som varit delaktiga i förövandet av en otillåten gärning, utan att ensamt ha agerat enligt brottbeskrivningen, inte ska kunna undgå ansvar. Handlingar kan således vara straffvärda trots

¹⁷³ Asp, m.fl. (2013), *Kriminalrättens grunder*, s. 73 f.

¹⁷⁴ Ibid, s. 60.

¹⁷⁵ Lagkommentar till 23 kap. 4 § BrB.

¹⁷⁶ Ibid.

¹⁷⁷ Ibid.

¹⁷⁸ Asp, m.fl. (2013), *Kriminalrättens grunder*, s. 424.

att de inte uppfyller samtliga rekvisit i en särskild straffbestämmelse.¹⁷⁹ Bestämmelsen om medverkan syftar till att straffbelägga möjliggörandet av en otillåten gärning.¹⁸⁰

Medverkansbestämmelsen är generell vilket innebär att den går att tillämpa på samtliga brott i brottsbalken. Inom specialstraffrätten kan ansvar för medverkan utdömas i det fall brottet har fängelse i straffskalan.¹⁸¹ Vidare är medverkansbrottet självständigt i den bemärkelsen att annan inte behöver dömas i sammanhanget. Ansvar kan utdömas för medverkan oberoende av om den verkliga upphovsmannen till gärningen fälls.¹⁸²

I och med medverkansbrottet sker en distinktion mellan den som utfört en gärning och den som främjat samma gärning.¹⁸³ I syfte att skapa tydlighet kommer, i förevarande uppsats, den som främjat gärningen benämnas medverkande och den som genomfört gärningen benämnas gärningsman. Begreppsvalet syftar till att belysa skiljaktighet mellan den främjande och den utförande.

6.3.1 Främjande

Det centrala rekvisitet i medverkansbrottet, enligt 23 kap. 4 § BrB, är främjandet. Det främjande som föranleder straffrättsligt ansvar skiljer sig från definitionen av främjande utifrån allmänt språkbruk.¹⁸⁴ Enligt förarbeten anses främjandet som en del av medverkansläran i kontrast med den allmänna förståelsen av begreppet inte nödvändigtvis vara synonymt med underlättande. Istället är det tillräckligt att medverkandet på något vis haft inflytande på den aktuella händelseutvecklingen. Inflytandet ska ha varit i en brottsfrämjande riktning.¹⁸⁵

¹⁷⁹ Asp, m.fl. (2013), *Kriminalrättens grunder*, s. 424.

¹⁸⁰ Se Asp, m.fl. (2013), *Kriminalrättens grunder*, s. 424 ff.

¹⁸¹ Lagkommentar till 23 kap. 4 § BrB.

¹⁸² Asp, m.fl. (2013), *Kriminalrättens grunder*, s. 430.

¹⁸³ *Ibid.*, s. 432.

¹⁸⁴ *Ibid.*, s. 437 f.

¹⁸⁵ SOU 1944:69, s. 91.

Ett flertal former av straffrättsliga främjanden täcks av rekvisitet som en följd av att det vidgas definitionsmässigt. Exempelvis behöver inte ett främjande vara nödvändigt för genomförandet av en otillåten gärning. Ett främjande kan vara obehövligt men ändå straffvärt. Vidare är syftet det intressanta vid bedömning av ifall ett agerande kan anses aktualisera medverkansansvar. En person kan dömas för främjande trots att handlingen eller underlåtenheten varit motverkande i relation till brottets genomförande.¹⁸⁶ Någon form av deltagande i den rättsstridiga gärningens process kan därmed vara tillräckligt, oberoende av deltagandets verkliga betydelse för en sådan process.¹⁸⁷

Anstiftan är en av de två formerna av främjande som stadgas i 23 kap. 4 § BrB. Straffrättsligt ansvar för anstiftan tar avstamp i förekomsten av psykisk kausalitet. Den som genom psykisk påverkan förmår annan att utföra en gärning anses ha anstiftat gärningen. Främjandet innebär emellertid inte att gärningsmannen handlar som en följd av övertalning eller vilseledande. Straffansvar för anstiftan förutsätter att den medverkande givit gärningsmannen tillräckliga skäl att begå en gärning.¹⁸⁸

Medhjälp är subsidiärt till anstiftan. Det ställs relativt låga krav på främjandet för att ansvar för medhjälp ska aktualiseras. Främjandet behöver inte ha varit nödvändigt för brottets genomförande. Vidare behöver inte heller gärningsmannen ha varit medveten om den medverkandes insats. Handlandet bör dock objektivt anses ha tillfört gärningsmannen självförtroende. Både psykisk och fysisk påverkan kan klassificeras som medhjälp. Ofta tar medhjälp sig uttryck som psykisk påverkan såsom rådgivning eller uppmuntran.¹⁸⁹

Sammanfattningsvis kan kraven på när ett främjande skett beskrivas som relativt låga. Straffrättsligt ansvar kan aktualiseras redan vid svaga

¹⁸⁶ Asp, m.fl. (2013), *Kriminalrättens grunder*, s. 438 f.

¹⁸⁷ Se Asp, m.fl. (2013), *Kriminalrättens grunder*, s. 438; se NJA 2006 s. 577; se NJA 2008 s. 697; se NJA 2012 s. 826.

¹⁸⁸ Asp, m.fl. (2013), *Kriminalrättens grunder*, s. 441.

¹⁸⁹ Ibid; Lagkommentar till 23 kap. 4 § BrB.

inflytanden. Asp, Ulväng och Jareborg ifrågasätter således kriminaliseringen av medverkan och beskriver den som möjligen alltför långtgående.¹⁹⁰

6.3.2 Medverkansläran

Medverkanslärans struktur följer till stor del de allmänna förutsättningarna för straffrättsligt ansvar. För att medverkansansvar ska aktualiseras krävs, som för samtliga former av straffrättsligt ansvar, brottsbeskrivningsenlighet, frånvaro av rättfärdigande omständigheter, uppfyllnad av det allmänna skuldkravet och frånvaro av ursäktande omständigheter. Brottsbegreppet för medverkansbrott skiljer sig däremot åt på så vis att medverkan innebär ett främjande av annans otillåtna gärning.¹⁹¹ En annans otillåtna gärning brukar benämnas som medverkansobjektet.¹⁹²

Asp, Ulväng och Jareborg förtydligar hur medverkansansvarets struktur skiljer sig från det allmänna brottsbegreppet genom följande illustration.

Gärningsmannen	Den medverkande
A. REKVISIT FÖR OTILLÅTEN GÄRNING	
A1 Brottsbeskrivningsenlighet	A1 Främjande av medverkansobjektet
A2 Frånvaro av rättfärdigande omständigheter	A2 Frånvaro av rättfärdigande omständigheter
B. REKVISIT FÖR PERSONLIGT ANSVAR	
B1 Det allmänna skuldkravet	B1 Det allmänna skuldkravet
B2 Frånvaro av ursäktande omständigheter	B2 Frånvaro av ursäktande omständigheter

193

¹⁹⁰ Asp, m.fl. (2013), *Kriminalrättens grunder*, s. 438.

¹⁹¹ Ibid, s. 429 f; Lagkommentar till 23 kap. 4 § BrB.

¹⁹² Asp, m.fl. (2013), *Kriminalrättens grunder*, s. 430.

¹⁹³ Ibid, s. 431.

6.3.2.1 Medverkansobjektet

Medverkansobjektet utgör den otillåtna gärning som definierar de yttre gränserna för medverkansansvaret. För att kunna ådöma ansvar för medverkan utgör ett första steg att identifiera gärningen som den medverkande anses ha främjat. Som konstaterat ovan är medverkansansvaret beroende av att någon annan begått en otillåten gärning. Det krävs inte nödvändigtvis att den otillåtna gärningen föranlett straffrättsligt ansvar. Medverkansobjektet ska alltså skiljas från ett brott.¹⁹⁴

I förhållande till brottsbegreppet innebär utpekandet av ett medverkansobjekt att rekvisiten i A1 och A2 är uppfyllda. Gärningsmannens agerande ska motsvara brottsbeskrivningens enlighet och uppfylla kravet på rättsstridighet innebärande att det saknas rättfärdigande omständigheter.¹⁹⁵

I och med konstaterandet av medverkansobjektet sätts tidsramen för medverkansansvaret. Främjandet enligt 23 kap. 4 § BrB måste ha skett någon gång före eller samtidigt som medverkansobjektets förekomst. Däremot kan inte straffrättsligt ansvar ådömas för en gärning som förövats efter det att medverkansobjektet avslutats.¹⁹⁶

¹⁹⁴ Asp, m.fl. (2013), *Kriminalrättens grunder*, s. 436 f.

¹⁹⁵ Ibid.

¹⁹⁶ Ibid, s. 439; se NJA 1949 s. 529; se NJA 2007 s. 805; se NJA 2009 s. 3.

7 Moralfilosofiska överväganden

7.1 Inledning

I uppsatsen inledande del konstateras att självmordets position inom straffrätten förändrats över tid. Den tidigare kriminaliseringen av självmord var starkt förknippat med den kristna moralen¹⁹⁷. Brott som historiskt speglar religionen är inte unikt för den tidigare självmordskriminaliseringen. Eser belyser att kyrkan och statens nära koppling under lång tid kommit väl till uttryck i strafflagstiftningen. I och med sekulariseringen slutade dock den kristna moralen att genomsyra straffrätten som innan. Kriminaliseringen ändrade riktning på så vis att moraliskt klander inte längre ensamt kan rättfärdiga att en gärning förenas med straffbud. Eser förklarar sekulariseringens utfall inom straffrätten som att brott nu främst förutsätter extern skada orsakat av företagen gärning.¹⁹⁸

Trots att den kristna moralen inte längre har en officiell roll i svensk strafflag anser förevarande uppsats att straffrättsteoretiska utgångspunkter fortfarande går att härleda till moralfilosofiska överväganden. Även om det hävdas att kriminalisering inte enbart får ske på moralisk grund¹⁹⁹ är flera av de begrepp som används för att förklara de teorier och principer som berättigar en kriminalisering sprungna ur moralfilosofin. Moralfilosofi är ett samlingsbegrepp för den normativa etik som behandlar frågor om vad som utgör rätt och orätt tillika gott och ont.²⁰⁰ Precis som straffrättsteorin syftar moralfilosofin till att fastställa principer med syftet att verka normgivande.²⁰¹

¹⁹⁷ Se kap. 2.2.

¹⁹⁸ Eser (1966), *The Principle of "harm" in the Concept of Crime: A Comparative Analysis of the Criminally Protected Legal Interests*, s. 366 f.

¹⁹⁹ Se Stanton-Ife (2014), *What is the harm Principle For?*, s. 3.

²⁰⁰ National Encyklopedin, uppslagsord *Moralfilosofi* [hämtad: 1 juni 2020 från <https://www-ne-se.ludwig.lub.lu.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/moralfilosofi>].

²⁰¹ Ibid.

Följande kapitel syftar till att lägga grund för en djupare analys av uppmaning till självmord. Genom att redogöra för begreppsanalyser som går att härleda till moralfilosofin önskas i uppsatsen skapa utrymme för en problematisering av uppmaning till självmord som går utöver den straffrättsliga doktrinen. Vidare avser efterföljande analys knyta samman förevarande kapitel med uppsatsens tidigare deskriptiva delar. Anknytningen önskas ske genom att applicera flera av de moralfilosofiska överväganden som redogörs för nedan på de aspekter av lagförslaget samt straffrätten som presenterats i uppsatsens tidigare delar.

7.2 Assisterat självmord

Följande kapitel tar till stor del avstamp i moralfilosofiska diskussioner om suicid, moral och straff i relation till dödshjälp. Det finns ett intresse i att redogöra kort för dödshjälp samt delar av den debatt som förts på ämnet, inte minst för att de argument som framförts i debatten om dödshjälp i relation till etiska överväganden om självmord och straffrätt har stor relevans för uppsatsens analys. Vidare kan aspekter av dödshjälp sättas i relation till uppmaning till självmord för att fördjupa problematiseringen av lagförslaget. Kapitlet inleds således av en kort redogörelse av dödshjälp, palliativ vård och palliativ sedering.

7.2.1 Dödshjälp

Dödshjälp, eller eutanasi som det ofta tituleras, beskrivs som ett samlingsbegrepp för två handlingar med samma syfte. Antingen kan dödshjälp ta sig uttryck i att en läkare tillhandahåller en patient ett dödligt läkemedel som patienten sen egenhändigt intar. Den andra formen av dödshjälp är när en läkare aktivt ger patienten det dödliga läkemedlet. Syftet

bakom de båda handlingarna är att avsluta patientens liv. Även om tillvägagångssättet till viss del skiljer sig åt är dödsorsaken densamma.²⁰²

7.2.2 Palliativ vård

Dödshjälp ska skiljas från den medicinska termen palliativ vård. Palliativ vård utövas inom svensk sjukvård och översätts till lindrande.²⁰³ Vården erbjuds patienter som är i livets slutskede och innebär åtgärder mot vissa symptom som inte har någon direkt påverkan på sjukdomsförloppet. Ett typexempel på palliativ vård är smärtlindring. När palliativ vård aktualiseras har patientens vård gått från att vara botande till att enbart vara lindrande.²⁰⁴ I relation till patientens död fungerar den palliativa vård som varken påskyndande eller fördröjande.²⁰⁵ Istället syftar palliativ vård till att öka patientens livskvalitet under sjukdomsförloppet.²⁰⁶

7.2.3 Palliativ sedering

Palliativ sedering är ännu en term som tillhör den svenska medicinska praktiken, innebärande att avsiktligen påverka vakenhetsgraden hos en patient som till följd av sjukdom befinner sig i livets slutskede. Palliativ sedering aktualiseras när det inte bedöms finnas något annat sätt att lindra patientens sjukdomssymptom. Palliativ sedering skiljer sig från palliativ vård på så vis att den kan komma att påskynda patientens död.²⁰⁷ Enligt 2 a § 2 st. Hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) (HSL) samt 6 kap. 1 § Patientsäkerhetslagen (2010:659) (PSL) ska palliativ sedering genomföras efter samråd med patienten. Patientens inställning till palliativ sedering är

²⁰² Sumner (2012), *Dödshjälp: etiska och juridiska aspekter*, s. 41 ff.

²⁰³ Skr. 2004/05:166, s. 3.

²⁰⁴ SOU 2000:6, s. 20, 34.

²⁰⁵ Skr. 2004/05:166, s. 3 f.

²⁰⁶ SOU 2000:6, s. 20, 34.

²⁰⁷ Socialstyrelsens meddelandeblad, *Tydliggörande om palliativ sedering*, nr.10/2010, s. 2.

avgörande på så vis att åtgärderna kräver, trots förekomst av medicinsk indikering, samtycke från patienten.²⁰⁸

Palliativ sedering, likt beskrivet ovan, är lagligt i svensk rätt trots att det kan föranleda en påskyndad död. Effekten av sederingen kan alltså bli likadan som effekten av den olagliga gärningen eutanasi. Den rättsliga åtskillnaden görs mot bakgrund av de två handlingarnas syfte. Eutanasi avser att orsaka en människas död medan palliativ sedering avser att förhindra lidande, dock med döden som en ouppsåtlig men förväntad konsekvens.²⁰⁹

7.3 Moralfilosofiska diskussioner om suicid och straff

Edward Rubin diskuterar självmordets position i förhållande till lag och moral i artikeln *Assisted Suicide, Morality and Law: Why Prohibiting Assisted Suicide Violates the Establishment Clause*. Några av de slutsatser som dras av Rubin berör kriminaliseringar kopplade till självmord i stort. Därav är Rubins tankar intressanta även för uppmaning till självmord som egentligen inte är i fokus för artikeln.²¹⁰

Rubin framhäver att debatten om kriminaliseringar kopplade till självmord följer av moraliska dilemman rörande självmord som företeelse. Bakom det moraliska dilemmat gömmer sig en ännu djupare konflikt om skilda uppfattningar gällande vad som utgör moral i allmänhet.²¹¹ Vad människor har för grundliga moraliska inställningar är något som är starkt präglad av historisk och kulturell kontext. Rubin belyser därmed hur det är svårt att skapa sig en förståelse för hur enskilda moraliska ställningstaganden utmärker sig

²⁰⁸ Engström; Karlsson, *Palliativ sedering kan inte beställas*, Läkartidningen nr 42, 2013, s. 1849.

²⁰⁹ Sumner (2012), *Dödshjälp: etiska och juridiska aspekter*, s. 88 f.

²¹⁰ Rubin, *Assisted Suicide, Morality, and Law: Why Prohibiting Assisted Suicide Violates the Establishment Clause*, *Vanderbilt Law Review* 63 *Vand. L. Rev.*, 2010.

²¹¹ *Ibid*, s. 781 f.

från varandra utan att se dem utifrån ett historiskt perspektiv. Attityder är nämligen något som utvecklas över tid. Vidare anser Rubin moraliska ställningstaganden vara starkt sammanlänkade med olika trossystem.²¹²

Rubin kategoriserar in moral i tre olika grupper. *Morality of honor*, *Morality of higher purpose* och *Morality of self-fulfillment* utgör moraliska positioner vilka är sprungna ur olika kulturella och historiska sammanhang.²¹³ Två av dessa tre grupper kommer nu att redogöras för kort med förhoppningen att bidra till problematiseringen av uppmaning till självmord.

Morality of higher purpose beskrivs som den traditionella moral vilken är starkt präglad av kristna värderingar. Den traditionella moraliska utgångspunkten förkroppsligar den kristna synen på suicid som moraliskt förkastligt.²¹⁴ I Västvärldens kulturella kontext som civilisation menar Rubin att förbud mot suicid måste förstås som religiöst motiverat. Religiöst motiverade lagar mot självmord var inte endast vanligt förekommande i Sverige utan förenade en gång stora delar av Västvärlden. *Moralilty of higher purpose* var dominerande i Europa under Medeltiden, Renässansen och Reformationen. Sådana lagar går således att härleda till en uppfattning av kristendomen som Rubin beskriver som associerad till ett sådant moraliskt perspektiv. Lagar som förbjuder självmord avfärdas i dagsläget som irrationella, orättvisa eller rent av ineffektiva.²¹⁵ *Morality of higher purpose* är enligt Rubin idag delvis ersatt av den modernare *Morality of self-fulfillment*.²¹⁶

Morality of self-fulfillment förbjuder inte suicid utan skulle faktiskt kunna erkänna företeelsen, utan att vara obligatorisk, som eftersträvansvärd under särskilda omständigheter. Utifrån det moraliska perspektivet betraktas nämligen suicid som en olycklig företeelse vilket ska försöka förhindras

²¹² Rubin, *Assisted Suicide, Morality, and Law: Why Prohibiting Assisted Suicide Violates the Establishment Clause*, *Vanderbilt Law Review* 63 Vand. L. Rev., 2010, s. 782.

²¹³ *Ibid*, s. 792.

²¹⁴ *Ibid*.

²¹⁵ *Ibid*, 791.

²¹⁶ *Ibid*, 791 ff.

genom terapi. Den moraliska läran innebär dock att i det fall ett förhinder inte är möjligt ser staten med acceptans på att den enskilda individen självmant tar sitt liv.²¹⁷

Rubin använder sig av *assisted suicide*, som uppsatsen väljer att översätta till assisterat självmord, för att exemplifiera hur moral, suicid och lagstiftning förhåller sig till varandra. Rubin säger att kriminalisering av assisterat självmord utgör en reflektion av konflikten mellan olika moraliska positioner. Den diskussion som förs om den moraliska konflikten speglar vidare självmordets generella position inom straffrätten.²¹⁸

I en diskussion om kriminalisering av assisterat självmord hävdar Rubin att idén om att staten har ett moraliskt ansvar inför livet i sig är ett alldeles för abstrakt argument för att legitimera ett sådant brott.²¹⁹ Staten har självklart det moraliska ansvaret att skydda sina medborgares liv från yttre hot. Ansvaret följer av att människan generellt vill vara vid liv. Rubin hänvisar däremot till Singer som framhåller att det är en helt annan sak att skydda människor, som önskar att dö, från sig själva.²²⁰

Rubin fortsätter med att hävda att ett förbud mot assisterat självmord är en konsekvens av religion utan att vara en direkt religiös företeelse.²²¹ Som tidigare nämnt är den kristna moralen tätt sammanlänkad med vad Rubin kallar för *Morality of higher purpose*. Argumentet är således sprunget ur den religiöst präglade moralen. Rubin beskriver hur det, vid en första anblick, kan verka som att ett förbud mot en icke-religiös handling som assisterat självmord inte ska betraktas som en religiöst motiverad akt. Beträktelsen följer av att assisterat självmord inte utgör en religiös ritual i sig. Rubin avfärdar vidare en sådan ståndpunkt med att hävda att religion är mycket mer än utövandet av ritualer. För att konkretisera argumentet görs en jämförelse

²¹⁷ Rubin, *Assisted Suicide, Morality, and Law: Why Prohibiting Assisted Suicide Violates the Establishment Clause*, *Vanderbilt Law Review* 63 Vand. L. Rev., 2010, s. 792.

²¹⁸ *Ibid.*, s. 792 ff.

²¹⁹ *Ibid.*, s. 800.

²²⁰ *Ibid.*, s. 799.

²²¹ *Ibid.*, s. 798

med katolska skolor. En katolsk utbildning saknar som regel inslag av religiösa ritualer. Trots sådan avsaknad har människor inga problem med att se katolska skolor som religiösa institutioner.²²² I och med sin utläggning tolkar uppsatsen det som att Rubin menar att den kristna moralen, med sitt religiösa ursprung, gå att finna även i det sekulariserade samhället.

Rubin fortsätter diskussionen om hur kriminalisering av assisterat självmord förhåller sig till moral genom att dra paralleller till den generella synen på självmord. Rubin belyser nämligen att synen på suicid som ett tillåtet val för den enskilda individen inte är förenlig med att samhälle där assisterat självmord inte är tillåtet.²²³ Då artikeln är skriven utifrån kriminalisering av assisterat självmord som ett faktum hamnar den här diskussionens fokus på huruvida samhället verkligen ser på suicid med acceptans. Konstaterandet att en negativ inställning till assisterat självmord tydligt reflekterar en religiöst grundad moral föranleder ett ifrågasättande av självmordets ställning som en för individen tillåten handling. Ifrågasättandet är ett resultat av orimligheten i förekomsten av två djupa moraliska skiljaktigheter i ett och samma samhälle. Däremot framhäver Rubin att det kan argumenteras för att staten inte skulle påtvinga denna moral rörande självmord på individen om det inte vore för förekomsten av ett övertygande sekulärt intresse av att göra så.²²⁴

Det sekulära intresset av att skydda individens autonomi kan härledas till det moraliska perspektiv som Rubin kallar för *Morality of self-fulfillment*. Rubin konstaterar att *Morality of self-fulfillments* inställning till suicid som en icke förkastlig handling, i kombination med en kriminalisering av assisterat självmord, har sitt ursprung i att samhället presumerar att människor i regel vill leva. En person som uttrycker en vilja att dö utgör undantagsfallet där någon är i en kortvarig sinnesstämning. Sådan sinnesstämning bedöms därav

²²² Rubin, *Assisted Suicide, Morality, and Law: Why Prohibiting Assisted Suicide Violates the Establishment Clause*, *Vanderbilt Law Review* 63 Vand. L. Rev., 2010, s. 796.

²²³ *Ibid.*, s. 804.

²²⁴ Se Rubin, *Assisted Suicide, Morality, and Law: Why Prohibiting Assisted Suicide Violates the Establishment Clause*, *Vanderbilt Law Review* 63 Vand. L. Rev., 2010, s. 804.

vara missvisande i relation till personens verkliga vilja och bör därmed förbises.²²⁵

Rubin ifrågasätter argumentet om suicid som frånskilt individens verkliga vilja genom att hävda att kriminalisering av assisterat självmord innebär en kriminalisering av samtycke. Rubin poängterar en problematik i att kriminalisera samtycke till självmord i ett rättssystem som bygger på idén om att individuella handlingar är tillåtna så länge de inte är förenade med ett specificerat förbud. Individuella handlingar konkretiseras vidare som något individen medvetet valt att utföra eller samtyckt till att låta någon annan utföra åt personen i fråga.²²⁶

I artikeln *The Final Freedom: Maintaining autonomy and valuing life in physician-assisted suicide cases* summerar och granskar Rachel D. Kleinberg och Toshiro M. Mochizuki hur fall av läkarassisterade självmord hanterats i diverse amerikanska delstaters rättssystem. Vidare analyserar Kleinberg och Mochizuki läkarassisterat självmords rättsliga ställning och hur lagar som förbjuder en sådan handling förhåller sig till rätten att dö.²²⁷

Utifrån vad Kleinberg och Mochizuki kallar ett liberalt perspektiv förs en argumentation som skiljer sig från det avståndstagande Rubin gjort från att se kriminalisering av assisterat självmord som ett uttryck för statens intresse att skydda individens fria vilja.²²⁸ Rubin menar att autonomi som hävdad skyddsintresse inte går att rättfärdiga när brottet innebär en kriminalisering av samtycke.²²⁹ Ur Rubins resonemang utläser uppsatsen hur en parallell dras mellan begreppen autonomi och samtycke. Kleinberg och Mochizuki menar att det, ur ett liberalt perspektiv, visst går att kriminalisera assisterat självmord

²²⁵ Rubin, *Assisted Suicide, Morality, and Law: Why Prohibiting Assisted Suicide Violates the Establishment Clause*, *Vanderbilt Law Review* 63 Vand. L. Rev., 2010, s. 804.

²²⁶ *Ibid.*, s. 801.

²²⁷ Se Kleinberg; Mochizuki, *The Final Freedom: Maintaining Autonomy and Valuing Life in Physician-Assisted Suicide Case*, *Harvard Civil Rights Civil Liberties Law Review* 1997 Winter; 32(1): 197-224, 1997.

²²⁸ *Ibid.*, s. 212.

²²⁹ Se Rubin, *Assisted Suicide, Morality, and Law: Why Prohibiting Assisted Suicide Violates the Establishment Clause*, *Vanderbilt Law Review* 63 Vand. L. Rev., 2010, s. 801.

och samtidigt hävda att staten har ett intresse av att säkerställa att individer tar autonoma beslut. Argumentet härleds till en tolkning av autonomi som mer än enbart beslutsfattande.²³⁰

Kleinberg och Mochizuki menar att statens intresse av att skydda individens autonomi är direkt kopplat till individens liberala intresse. En kriminalisering av läkarassisterat självmord är inte grundad i en oro för skada på samhället i stort. Istället vill staten skydda individen från sig själv.²³¹ För att utöva verklig autonomi krävs nämligen att ett val är rationellt och ett resultat av ett fritt sinne.²³² Autonomi kan således inte likställas med det rättsliga begreppet samtycke. Utifrån en sådan tolkning av autonomi går det att argumentera för hur statens intresse att kriminalisera assisterat självmord inte går emot individens liberala intresse. Istället kan det ses som att individens frihet säkerställs när omständigheterna kring självmord regleras i syfte att säkerställa fria och rationella val. Kleinberg och Mochizuki framhåller dock att en inställning likt ovan inte ger en stat mandat att förbjuda självmordet i sig.²³³

Vidare innebär det statliga intresset av att undvika att någon influerar en annans beslut att dö ett skydd för den personliga autonomin. Däremot framhåller Kleinberg och Mochizuki att skyddsintressen alltid ska vägas mot motstående intressen. Ett motstående intresse till personlig autonomi skulle kunna vara intresset för tredje part där samhället i stort är inkluderat. Motstående intressen skulle kunna vara värdet av livet i sig och anhörigas intresse av att ha närstående vid liv.²³⁴

²³⁰ Se Kleinberg; Mochizuki, *The Final Freedom: Maintaining Autonomy and Valuing Life in Physician-Assisted Suicide Case*, Harvard Civil Rights Civil Liberties Law Review 1997 Winter; 32(1): 197-224, 1997, s. 212.

²³¹ Ibid, s. 213 f.

²³² Kleinberg; Mochizuki, *The Final Freedom: Maintaining Autonomy and Valuing Life in Physician-Assisted Suicide Case*, Harvard Civil Rights Civil Liberties Law Review 1997 Winter; 32(1): 197-224, 1997, s. 212.

²³³ Se Kleinberg; Mochizuki, *The Final Freedom: Maintaining Autonomy and Valuing Life in Physician-Assisted Suicide Case*, Harvard Civil Rights Civil Liberties Law Review 1997 Winter; 32(1): 197-224, 1997, s. 213 f.

²³⁴ Jfr Kleinberg; Mochizuki, *The Final Freedom: Maintaining Autonomy and Valuing Life in Physician-Assisted Suicide Case*, Harvard Civil Rights Civil Liberties Law Review 1997 Winter; 32(1): 197-224, 1997, s. 219.

Melvin I. Urofsky ansluter sig till diskussionen om intresset av autonomi i artikeln *Do Go Gentle into That Good Night: Thoughts on Death, Suicide, Morality and the Law*. Urofsky bidrar till debatten med sin beskrivning av personlig autonomi som en av de högst värderade aspekterna av ett demokratiskt samhälle. Existensen av frihet erkänns när individer ges möjlighet att ta personliga beslut gällande fundamentala värden.²³⁵ Däremot konstaterar Urofsky att förekomsten av ett demokratiskt samhälle inte är att likställa med ett samhälle av libertarianer som är omedvetna om att de har ett visst ansvar inför varandra. Urofsky tar sig in i debatten om självmord, rätt och moral genom att sätta religionen åt sidan och peka på hur många människor anser att avslutandet av ett liv ändå strider mot djupt rotade etiska principer. Urofsky menar att pågående i debatten om rätten att dö är vad den som vill dö har för skyldigheter inför sin omgivning i form av närstående och samhället som sådant.²³⁶ Urofsky ställer sig vidare frågan hur en individs önskan att dö platsar i en social kontext som värderar mänskligt liv.²³⁷

²³⁵ Urofsky, *Do Go Gentle into That Good Night; Thoughts on Death Suicide, Morality and the Law*, The Hartman Hotz Lecture, Arkansas Law Review 59 Ark. L. Rev., 2006-2007, s. 830.

²³⁶ Ibid.

²³⁷ Ibid.

8 Analys

8.1 Inledning

I kapitel ovan lyfts straffrättsliga aspekter fram som lagförslaget om kriminalisering av uppmaning till självmord avses att problematiseras utifrån. Följande analys ämnar således uppfylla uppsatsens syfte genom att undersöka teorier och plocka isär begrepp som tidigare presenterats. Notera hur analysen är uppdelad i olika kapitel med avsikt att skapa struktur och sammanhang. Uppmaning till självmord sätts i relation till straffrättsliga resonemang rörande brottskonstruktion, centrala kriminaliseringsgrunder och moral.

Analysen följer inte helt den turordning som förekommer i uppsatsens deskriptiva del, sett till vilka områden som behandlas när. Beslutet gällande upplägget tas med utgångspunkt i uppfattningen om hur uppsatsen blir som mest pedagogisk och lättillgänglig för läsaren.

I den utsträckning följande analys berör fakta som redan redogörs för i uppsatsens deskriptiva del saknas direkt källhänvisning i form av fotnoter. Detta som en följd av syftet att inte framställa förevarande uppsats som onödigt repetitiv.

8.2 Uppmaning till självmord som brottskonstruktion

Det är tydligt hur det, rent straffrättsligt, föreligger en klar distinktion mellan att beröva sig själv och någon annan livet. En person som berövar annan livet och därmed handlar i enlighet med rekvisiten i straffbestämmelsen för mord pekas ut som gärningsman. I det fall en person berövar sitt eget liv går denne fri från straffrättsligt ansvar. Slutsatsen dras med en medvetenhet om att

beskrivningen blir högst hypotetisk mot bakgrund av att den som begått självmord aldrig kan hållas straffrättsligt ansvarig i och med det faktum att personen inte längre finns kvar i livet.

Den straffrättsliga hanteringen av självmord har inte varit konsekvent över tid. Den historiska kategoriseringen av självmord som olagligt motsvarar idag införandet av ett särskilt straffbud i strafflagstiftningen där suicid utgör en gärning för vilken straff är föreskrivet. En sådan bestämmelse går inte att finna i dagens brottsbalk.

Att det inte finns en bestämmelse som kriminaliserar självmord innebär en avsaknad av förutsättningar för att den som tar livet av sig kan anses agera brottsbeskrivningsenligt. Eftersom att brottsbeskrivningsenlighet är ett av de två rekvisit som är uppställda i brottsbegreppets första del (A1 och A2) kan ett självmord inte utgöra en, i straffrättslig mening, otillåten gärning. En kriminalisering av uppmaning till självmord innebär att en sådan uppmaning, eller annan psykisk påverkan som presenteras i lagförslaget, blir brottsbeskrivningsenlig. Införandet av en sådan bestämmelse ändrar således inte självmordets rättsliga ställning i strafflagstiftningen.

I lagförslaget definieras önskad kriminalisering som ett konkret farebrott, innebärandes att gärningen utgör en konkret fara för individens rätt till liv och hälsa. Brottets konstruktion vittnar således om uppfattningen att en uppmaning till självmord kan riskera en annan människas liv eller hälsa. Även om förekomsten av självmord eller försök till självmord inte är ett rekvisit för fullbordat brott enligt lagförslaget indikerar kriminaliseringen och Utredningen bakom att en uppmaning kan orsaka suicid. Det uttrycks, i lagförslaget, att en människa som är suicidal är extra känslig för yttre påverkan som skulle kunna få denne att ta sitt liv. Sådan yttre påverkan likställs med skadlig påverkan i samma lagförslag. Mot bakgrund av Utredningens utpekande av skyddsintresse tolkar uppsatsen det som att en uppmaning till självmord anses klandervärd eftersom den kan orsaka att någon annan tar sitt liv. Det som avgör huruvida att utsätta liv och hälsa för

fara utgör en otillåten gärning eller inte blir därmed förekomsten av någon annans deltagande i en suicidal handling.

I svensk straffrätt finns en tydlig konstruktion för när deltagande i annans handling är kriminaliserat. Medverkansbrottet är formulerat i syfte att möjliggöra straffansvar för deltagande i annans gärning. För att medverkansansvar ska aktualiseras krävs förekomsten av ett medverkansobjekt. Medverkansobjektet utgörs av gärningsmannens otillåtna gärning. Då suicid inte klassificeras som en otillåten gärning i svensk straffrätt kan självmord inte heller definieras som ett medverkansobjekt i den bemärkelse som återfinns i medverkansläran. Medverkansbrottet är inte utformat på så vis att medverka till en tillåten gärning föranleder straffrättsligt ansvar. Det saknas således grund för argumentation kring hur uppmanande eller hets till att någon annan ska ta sitt liv kan falla inom ramen för anstiftan eller främjande enligt 23 kap. 4 § BrB. Bilden av uppmaning till självmord som ett klandervärt deltagande kan alltså ifrågasättas då den avviker från, den i straffrätten väl etablerade, medverkansläran.

De fall som uppmärksammats på ämnet självmordshets återges till viss del i lagförslaget vilket därav tolkas som givande av ett gemensamt uttryck för ett behov av rättslig reform. Formuleringen av straffbestämmelsen som presenteras i lagförslaget konkretiserar kriminaliseringens tydliga koppling till självmord, även om det är själva uppmaningen som utgör den brottsbeskrivningsenliga gärningen. Lagförslaget, i kombination med de samhälleliga uttalanden och insatser som görs på ämnet suicid i Sverige, anser förevarande uppsats går att härleda till en syn på självmord som oönskat. Utredningen definierar det oönskade som självmord till följd av yttre påverkan och inte till följd av individens egen vilja. I och med Utredningen som ligger till grund för lagförslaget hävdar lagstiftaren att uppmaning till självmord är en så pass klandervärd gärning i sig att den kan motiveras utgöra ett självständigt brott. Därmed rättfärdigas straffbestämmelsen som skild från den straffrättsligt omöjliga konstruktionen medverka till självmord.

Statens vilja att förhindra suicid så långt att en sådan prevention uppfyller presenterad nollvision i kombination med ett rättssystem som erkänner självmord som en tillåten gärning väcker frågor. Är den suicidala individens rationalitet så pass hotad att den rättfärdigar straffrättsligt ansvar för den som uppmanar annan att utföra en tillåten gärning? Eller går lagförslaget, trots att en sådan konstruktion inte skulle vara lagtekniskt försvarbar, att tolka som en åtgärd för att förhindra suicid som sådant?

Den forskning som hänvisas till samt hur den presenteras i lagförslaget anser aktuell uppsats spegla en syn på suicidalitet som ett irrationellt tillstånd. Om det är så att den suicidala processen präglas av ambivalens borde tillståndet i sig ses som ett hot mot individens autonomi och således individens rätt till liv och hälsa. Yttre påverkan kan utgöra en bidragande men inte avgörande faktor för den som redan befinner sig i en suicidal process. Det finns nämligen inte någonting i den forskning som redogörs för i uppsatsens tidigare del som pekar på hur den som begår en suicidal handling handlar rationellt så länge en sådan handling sker utan annans inverkan. Den här utgångspunkten öppnar upp för en tolkning av självmordet i sig som klandervärt. Tolkningen blir vidare straffrättsligt problematisk då den kategoriserar kriminalisering av uppmaning till självmord som ett avsteg från medverkansläran. Återigen faller logiken på självmordets rättsliga ställning i svensk straffrätt. En möjlig förklaring till att suicid är klandervärt men inte förenat med straffbud är att en sådan straffbestämmelse skulle falla på sin egen orimlighet. Det är omöjligt att utdela straffrättsligt ansvar för den som begått självmord och därmed inte finns kvar för i livet. Den som däremot kan straffas är en eventuell deltagare. En sådan förklaring skulle innebära att ett lagtekniskt försvarbart brott konstrueras för att komma åt suicid utan att kriminalisera den som är suicidal.

Bara för att en kriminalisering går att försvara lagtekniskt innebär det inte att den är förenlig med straffrättens samtliga aspekter. Kriminaliseringens verkliga innebörd går även att finna i de teoretiska utgångspunkter som ligger bakom straffrättens konstruktion. Straffrätten går således utöver

brottskonstruktion och formalia. Bakom formerna för ett brott finns teorier och riktlinjer för lagstiftaren att förhålla sig till. För att kunna ta diskussionen om uppmaning till självmord vidare kan den problematiseras i relation till grunderna för kriminalisering. Den diskussion som förts ovan innebär ett ifrågasättande av det verkliga syftet med att kriminalisera att uppmana någon annan att ta sitt liv. Efter en analys av lagförslaget finns det fortfarande frågetecken kring vad lagstiftaren bedömer vara det verkligt klandervärda i en sådan gärning. Hur en sådan gärning kan, i och med dess orsakande av fara för skada på individens rätt till liv och hälsa, motiveras som brottslig ska analyseras vidare genom ett applicerande av skade-och intressekriteriernas straffrättsliga funktion på uppmaning till självmord.

8.3 Uppmaning till självmord som grund för kriminalisering

Jareborg framhåller att endast de mest förkastliga och klandervärda agerandena i samhället ska försöka elimineras genom att förenas med straffhot. Vad som utgör det verkligt klandervärda i att uppmana någon annan till självmord är en återkommande fråga i uppsatsen. Hur lagförslaget rättfärdigas i relation till straffrättens krav på klandervärdhet ger vidare uttryck för en problematisering av kriminalisering av uppmaning till självmord. Enligt Utredningen tolkas uppmanande till självmord som förkastligt i och med dess orsakande av fara för skada på individens rätt till liv och hälsa. När Utredningen beskriver att föreslagen straffbestämmelse syftar till att förhindra orsakande av fara för skada på individens rätt till liv och hälsa definierar lagstiftaren skyddsintresset och skadan bakom kriminaliseringen. I och med ett sådant konstaterande aktualiseras ett flertal kriterier för lagstiftaren att uppfylla.

Straffrättsanvändningsutredningen stipulerar två inledande krav vid motivering av skyddsintresse. Det ska tydligt framgå vilket intresse som syftar till att skyddas. Vidare ska det motiveras varför just det intresset ska

godtas som skyddsvärt. Den hierarkiska ordning av skyddsintressen, vilken bekräftas av bland annat Lernestedt, föranleder att en bedömning av lagstiftarens val av skyddsintresse i relation till frågorna vilket och varför blir irrelevant. Rätten till liv och hälsa är så pass högt rangordnat som skyddsintresse att det inte kräver ytterligare motivering. Det framgår att det föreligger andra aspekter att ta hänsyn till även i de fall ett intresse godtas som skyddsvärt. Straffrättsanvändningsutredningen poängterar att det valda intresset ska bedömas som mest närliggande kriminaliseringen i fråga. Aktuell uppsats ställer sig kritisk inför att rätt till liv och hälsa är det närmst identifierade skyddsintresset för gärningen uppmaning till självmord. Vidare föranleder kritiken ett ifrågasättande av om lagförslaget uppfyller de kriterier som ligger till grund för en godtagbar kriminalisering.

8.3.1 Lagförslaget i relation till intressekriteriet

Enligt den tolkning som görs i förevarande uppsats är inte rätt till liv och hälsa det ultimata utpekandet av intresse när det kommer till frågan vad brottet uppmaning till självmord syftar till att skydda. Kopplingen mellan uppmaning till självmord och risken för att en persons rätt till liv och hälsa utsätts för fara är i uppsatsens mening relativt långsökt. En långsökt koppling kan vara försvarbar i sig, framförallt när skyddsintresset är högt rankat såsom rätt till liv och hälsa. Däremot är ett identifierande av skyddsintresse inte försvarbart om det är möjligt att identifiera ett mer närliggande skyddsintresse.

Ifrågasättandet av kopplingen mellan uppmaning till självmord och förekomsten av en kränkning av en människas rätt till liv görs mot bakgrund av Hohfelds rättighetsschema. Förevarande uppsats vill nämligen hävda att en problematisering av rätt till liv och hälsa som identifierat skyddsintresse kräver viss analys av rättigheten som sådan. Svaret på om uppmaning till självmord utgör en verklig risk för kränkning av en annan människas rätt till liv och hälsa förutsätter således en förståelse för vad rätten till liv och hälsa avser att skydda.

Såsom rättigheten är formulerad i artikel 2 EKMR tolkas det i aktuell uppsats som att rätten till liv innebär att andra människor och staten har en skyldighet att inte ingripa. Ingripandet innebär att beröva annan livet, exempelvis genom mord eller utdömande av dödsstraff. Utifrån uppsatsens tolkning kan rätten till liv och hälsa därmed kategoriseras in i Hohfelds första grupp av rättigheter. Rättighetstypen utgör en *claim* på så vis att den korrelerar med motsatt parts *duty*. Varje människa har ett anspråk på sitt liv vilket medför att andra människor har en skyldighet att varken passivt eller aktivt förhindra utövandet av det rättighetsanspråket.

Utifrån förevarande uppsats tolkning av rätten till livs position i Hohfelds schema menar Utredningen att en uppmaning till självmord orsakar fara för förekomsten av ett ingripande i någon annans rättighetsanspråk. Slutsatsen görs mot bakgrund av att brottet är konstruerat som ett konkret farebrott och det utpekade skyddsintresset är rätt till liv och hälsa. Uppsatsens uppfattning är att det som riskerar att inträffa när någon uppmanar annan till att ta sitt liv är att personen som uppmanas ingriper i sitt eget rättighetsutövande. En uppmaning till självmord skapar således inte fara för att någon annan ska bryta sin skyldighet att inte förhindra annans rätt till liv. Problematiken ligger vidare i att uppmaningen är riktad till rättighetsbäraren. Att uppmana en tredje part till att beröva någon livet skulle vara mer förenligt med teorin om att en uppmaning kan kränka rätten till liv.

Återigen landar diskussionen om lagförslaget i problematiken med att kriminalisera en gärning så nära sammanlänkad med självmord. Det problematiska ligger i att självmord utgör en straffrättsligt tillåten gärning. Att ta sitt liv är inte att likställa med ett ingripande av rätten till liv. Aktuell uppsats menar således att en uppmaning till självmord aldrig kan skapa fara för förekomsten av en sådan kränkning, utifrån en tolkning av Hohfelds schema.

Med utgångspunkt i brottets funktion som skydd av intresse är uppmaning till självmord som straffbestämmelse snarlikt ofredandebrottet enligt uppsatsens

mening. Liknelsen görs mot bakgrund av det skyddsintresse som uppfattas vara mest närliggande. Ofredandebrottet syftar till att skydda från kränkning av en persons frid.²³⁸ Vad som faller inom skyddsintresset frid är inte helt klart men begreppet kan beskrivas som en människas egna sfär. Inom en människas sfär bör denne vara fredad från intrång. Exempel på vad som skulle kunna utgöra kränkande intrång i en människas sfär och således i enlighet med ofredandebrottet är gärningar som kan föranleda oro eller störning.²³⁹ Uppmaning till självmord är att likställa med ett uttalande. Omständigheter att ta hänsyn till vid bedömningen om ett uttalande når upp till ett ofredande är frekvens och budskapets allvar. Ju allvarligare kränkning, desto lägre krav på antalet förekommande uttalanden.²⁴⁰ I lagförslaget om uppmaning till självmord finns inget krav på att en sådan uppmaning ska ha skett ett flertal gånger för att vara straffbar. Däremot borde allvaret i att uppmana annan att ta sitt liv kunna bedömas som tillräckligt för att nå upp till ett ofredande. Den som uppmanar annan att ta sitt liv borde nämligen kunna ses som uttalande av ett budskap innebärande ett intrång i någons sfär. Budskapet tolkas vidare som en nedvärdering av någons liv. Mot bakgrund av att livet anses utgöra det högst värderade intresset bör ett sådant budskap ses som kränkande. I det fall uppmaning till självmord inte tolkas ligga alltför långtifrån ofredandebrottet kan det ifrågasättas om rätten till liv och hälsa verkligen ska identifieras som det mest närliggande skyddsintresset istället för en människas frid.

Mot bakgrund av hur ofredandebrottet är formulerat tolkar aktuell uppsats det som tillhörande grupp två i Hohfelds rättighetsschema. Uppsatsen menar därmed att frid som rättighet utgör en *liberty* som existerar i dess relation till någon annans *no-right*. Inom den privata sfären råder således en frihet innebärande att ingen annan har någon rätt att där ingripa. Att uppmana annan till självmord vill aktuell uppsats alltså likställa med ett sådant ingripande som bryter passiviteten inför en annans frihet på ett kränkande vis. Analysen

²³⁸ Lagkommentar till 4 kap. 7 § BrB.

²³⁹ Ibid.

²⁴⁰ Ibid.

skapar inga hinder från att hävda hur uppmaning till självmord utgör en direkt kränkning av en annan människas frid mot bakgrund av uppsatsens tolkning av frid som rättighet i Hohfelds schema.

Ännu ett kriterium att förhålla sig till vid en kriminalisering är vad Straffrättsanvändningsutredningen benämner som motstående intressen. I Utredningen framkommer det hur eventuella motstående intressen till det aktuella skyddsintresset klarlagts och bedömts som ej tillräckliga för att hindra kriminalisering. Noterat motstående intresse är enligt Utredningen yttrandefriheten. Diskussionen om motstående intresse börjar och slutar vid utpekandet av en kriminaliserings inskränkande av yttrandefriheten som motiverad. Det noteras hur det inte förs en diskussion om den av uppsatsen relevanta frågan var gränsen går mellan att uppmana annan till att ta sitt liv och att föra en konversation kring ämnet. Att kriminalisera uppmaning till självmord skulle kunna innebära att debatten om självmord som företeelse hämmas. Organisationer, statistik och annan suicidforskning hjälper till att lyfta debatten om självmord och vidare avstigmatisera suicid som ämne. Hävdad stigmatisering kan ses som ett resultat av självmord som omoraliskt i och med dess tidigare kriminalisering. Aktuell uppsats ställer sig frågande till att Utredningen inte problematiserar yttrandefriheten som motstående intresse vidare. En öppen dialog kring självmord bör vara av vikt för att vidare avstigmatisera företeelsen som sådan. Uppsatsen vill hävda hur en kriminalisering som är så nära relaterad till en handling fri från klander bör föranledas av en tydlighet gällande var gränsen för det klandervärda går. Utredningen brister enligt uppsatsens mening i att belysa vikten av att införandet av straffbestämmelsen uppmaning till självmord inte ska hindra möjligheten att föra resonemang om självmord som företeelse. Det bör vara klarlagt var gränsen för en farlig uppmaning går. Utan tydliga definitioner riskeras att människor inte vågar närma sig ämnet suicid med rädsla för att missförstås som uppmanande. Tystnadskulturen kan i sin tur leda till att suicidalitet återgår till att vara ett stigmatiserat ämne. De som är självmordsbenägna hamnar i en situation som omvärlden har svårt att närma sig på grund av oklarhet gällande distinktionen mellan att hjälpa och att

uppmana. Utredningens avsaknad av ett resonemang likt ovan kan i sin tur tolkas som att lagstiftaren inte ser någon direkt problematik i att suiciddebatten tystas ner.

8.3.2 Lagförslaget i relation till skadekriteriet

Sett till skada bedöms Utredningen ha tagit fasta på den forskning som finns om hur den suicidala processen präglas av en ovilja att ta sitt liv. Den som är suicidal ger inte ett verkligt uttryck för sin vilja och kan således skadas av yttre påverkan som driver personen djupare ner i sin suicidalitet. Utifrån en sådan bild av den suicidala processen utgör uppmaning till självmord en skada på en människas autonomi. Yttre påverkan leder till att den som hetsas riskerar att fatta beslut som inte är förenliga med dennes verkliga vilja. Kombinationen av lagförslaget och den allmänna samhällsdebatten återspeglar hur det råder en stark uppfattning av suicidalitet som ett irrationellt tillstånd. Förenklat anses i så fall nollvisionen som presenterats i Sverige ge uttryck för att inga självmord ska begås eftersom ingen person vill ta sitt liv på riktigt. Uppfattningen landar i bilden av den som försöker eller tar sitt liv som handlande till följd av yttre faktorer.

Mot bakgrund av bilden på suicidalitet som ett irrationellt sinnestillstånd kan lagförslaget ses som till viss del paternalistisk. Kriminaliseringen innebär inte att individen är direkt hindrad från självskadebeteende, däremot bygger lagförslaget på uppfattningen att den som utför en suicidal handling motvilligt skadar sig själv. Förevarande uppsats ifrågasätter Utredningens förklaring av uppmaning till självmord som klandervärd på grund av att självmordet i sin tur riskerar att bli ett resultat av annans påverkan. Ett kontroversiellt motargument skulle kunna vara att den suicidala processen inte alls präglas av irrationalitet och att en suicidal handling således aldrig är ett uttryck för något annat än individens i fråga vilja. Ett sådant argument motsätter sig dock stor del av den forskning som gjorts på ämnet suicidalitet och går således utöver den juridiska ramen för uppsatsen i sin medicinska och psykologiska

karaktär. Utredningens argument att skydda individen från yttre påverkan anses av aktuell uppsats däremot även vara bristande i och med det ouppnåeliga i att tillerkänna en människa full autonomi.

I enlighet med presenterad suicidforskning är den suicidala processen så pass skör att flera incidenter eller omständigheter kan innebära stor negativ påverkan på den suicidala. Rationaliteten är redan hotad i och med det suicidala tillståndet. Bedömningen av vad som utgör skada på den suicidala blir nästintill oändlig mot bakgrund av hur utsatt situation personen befinner sig.

Möjligen är en direkt uppmaning till självmord så pass tydligt negativ och uppsåtligt kränkande i sin karaktär att den kvalificeras som i enlighet med skadekriteriet. Detta trots att det finns flera andra företeelser som anses hota autonomi hos någon som befinner sig i en suicidal process utan att kategoriseras som skadande i straffrättslig bemärkelse. Uppsatsen menar alltså att exempelvis uppbrott i relationer, ekonomisk utsatthet och arbetslöshet också kan klassificeras som yttre faktorer som hotar den suicidalas autonomi. Möjligen är det inte en människas autonomi, i form av dennes rätt till liv och hälsa, som egentligen avses skyddas med lagförslaget.

Förevarande uppsats önskar fördjupa diskussionen kring lagförslaget om uppmaning till självmord genom att komma med ett alternativt skyddsintresse som gärningen riskerar att skada. Skulle det kunna vara så att kriminaliseringen följer av ett statligt intresse av att hålla sina medborgare vid liv? Vidare finns en nyfikenhet i förevarande uppsats kring var en sådan teori tar analysen av lagförslaget. Skulle det vara så att uppmaning till självmord syftar till att skydda statens intresse av att hålla människor vid liv och inte individens intresse av att ta egna beslut gällande sitt liv och sin hälsa blir det klandervärda i en sådan kriminalisering inte bara uppmaningen utan även det eventuellt efterföljande självmordet. Diskussionen som fördes i analysen av lagförslaget som brottskonstruktion får även den ett annat utfall. I och med att självmordet då utgör en oönskad gärning går lagförslaget att likställa med

ett deltagande i någon annans självmord utan vidare diskussion. I sådant fall kan alltså tidigare presenterad teori om att brottet utgör ett förtäckt avsteg från medverkansläran bekräftas.

8.4 Moralfilosofiska överväganden

Sökandet efter det verkligt klandervärda i uppmaning till självmord följer av en problematisering av lagförslaget i relation till straffrättsliga teorier och principer. Sökandet är främst ett resultat av att Utredningens utpekande av skyddsintresse inte anses förenligt med intressekriteriets definition i straffrättslig doktrin, enligt den analys som förts i kapitlets tidigare del. Förevarande uppsats anser att Utredningens utpekande av skyddsintresse går att problematisera vidare. Argumentationen nedan utgår från moralfilosofiska teorier om suicid och straffrätt hämtade från uppsatsen deskriptiva del.

På samma vis som att Rubin hävdar att ett förbud mot assisterat självmord inte kan legitimeras med vad han menar är ett så abstrakt argument som att staten har ett moraliskt ansvar att skydda sina medborgares liv menar förevarande uppsats att uppmaning till självmord inte går att försvara som ett skydd av rätten till liv. I enlighet med vad Rubin framhäver kan kriminalisering av uppmaning till självmord legitimeras i det fall det definieras som ett yttre hot då staten självklart har ett moraliskt ansvar att skydda medborgare från sådana. Utifrån uppsatsens tolkning av rätt till liv som rättighetsbegrepp anses av aktuell uppsats däremot inte uppmaning till självmord utgöra ett sådant yttre hot. Analysens tidigare konstaterande att rätt till liv bör kategoriseras som en *claim* i Hohfelds rättighetsschema leder uppsatsen till slutsatsen att brottet uppmaning till självmord syftar till att skydda individen från att ingripa i sin egen rättighet. Vidare tolkar uppsatsen det som att en sådan kriminalisering ger uttryck för hur staten, genom lagstiftaren, vill skydda sina medborgare från att ta sina egna liv. Inte bara får en sådan kriminalisering ett omöjligt utfall i en rättsstat som tillåter suicid. Uppmaning till självmord, utifrån utpekat skyddsintresse, går nu även att

kritisera med hänvisning till Singers uttalande om att statens skyddande av människan från yttre hot inte är att likställa med skyddet av människan, som önskar att dö, från sig själv. Det ska dock noteras att assisterat självmord, vilket är den kriminalisering som Rubins artikel behandlar, skiljer sig från lagförslaget om uppmaning till självmord på så sätt att assisterat självmord är starkt kopplat till förekomsten av samtycke samtidigt som det inte finns något i Utredningen som pekar på hur uppmaning till självmord har en sådan tydlig koppling.

Kriminalisering av uppmaning till självmord kan ses som att lagstiftaren hävdar att det föreligger en gränsdragningsproblematik vid avgörandet om någon samtyckt till att begå självmord eller inte i fall av yttre påverkan. En uppmaning skulle nämligen kunna ses som en indikation på avsaknad av just samtycke vari det klandervärda i en sådan uppmaning ligger. Det som skulle kunna utgöra grund för att någon inte tagit sitt liv av egen vilja kriminaliseras därav som självmordshets. Att begå eller försöka begå självmord bedöms då inte i sig ett samtycke till att göra så. Att det är särskilt svårt att avgöra förekomst av samtycke i det här fallen är inte helt hållbart som argument. Rättssystemet behöver alltid dra gränser för att separera övergrepp från önskade eller skyddade beteenden. Det saknas en hållbar grund för att det skulle vara särskilt svårt att avgöra var den gränsen går just när det kommer till någons önskan att ta sitt liv.

Självmord är frånskilt mord på grund av förekomsten av samtycke. Det bygger på samma princip som genomsyrar hela det svenska rättssystemet. Samtycke är vad som skiljer sex från våldtäkt, byte från stöld och fri vilja från tvång. En fråga att ställa sig är var samtycket försvinner. Den som uppmanas till självmord beskrivs av Utredningen utsättas för fara för sitt liv där faran utgörs av självmord eller självmordsförsök. Konstaterandet görs i avsaknad av en diskussion om samtyckets relevans i förhållande till lagförslaget. Det går möjligen att hävda att den suicidala handlingen i sig ger uttryck för ett samtycke. Att hävda att någon vill bli uppmanad till att ta sitt liv kan däremot

påstås vara en långtgående och kontroversiell slutsats att dra mot bakgrund av den forskning som finns på området.

Utifrån det liberala perspektiv som presenteras av Kleinberg och Mochizuki kan ett rättssystem som tillåter gärningar föranlett av samtycke parallellt med ett förbud mot uppmaning till självmord fungera. Detta trots uppmaning till självmord som uttryck för ett statligt intresse att skydda personlig autonomi. Argumentet härleds till en tolkning av autonomi som mer är enbart beslutsfattande.

Lagförslaget som skydd för individens autonomi blir däremot ett problematiskt rättfärdigande i relation till den rättsliga hanteringen av assisterat självmord i Sverige. Som redogjort för tidigare i uppsatsen är någons deltagande i annans självmord tillåtet under vissa omständigheter. Ett exempel på en lagenlig form av assisterat självmord är palliativ sedering. Även om palliativ, tillsammans med palliativ vård, skiljer sig från den olagliga gärningen eutanasi, vill aktuell uppsats påstå att den går att likställa med assisterat självmord oavsett åtgärdens primära syfte. Detta mot bakgrund av att sådan vård kan påskynda en människas sjukdomsförlopp såtillvida att döden inträffar tidigare än den skulle ha gjort utan palliativ sedering. För att palliativ sedering ska aktualiseras i svensk sjukvård ställs höga krav på samråd mellan läkare och patient. Vikten av samråd kan antas bero på att åtgärden kan föranleda påskyndad död för patienten. Lagstiftaren gör här en distinktion mellan palliativ sedering och uppmaning till självmord som förevarande uppsats vill hävda båda utgör assisterat självmord i den bemärkelse att båda handlingarna kan innebära ett påskyndande av någon annans eventuella död. I förevarande uppsats tolkas det som att distinktionen, innebärande de olika formernas rättsliga status, sker utifrån tilliten till den assisterades rationalitet.

Den som önskar palliativ sedering anser aktuell uppsats kunna beskrivas som suicidal i den bemärkelsen att en påskyndad död ses som ett bättre alternativ än att befinna sig i det tillstånd av lidande som livet innebär. I och med att

palliativ sedering är tillåtet i Sverige ses det i uppsatsen som att staten menar att den som får assistans i att förverkliga sina suicidala tankar inom ramen för läkarvården realiserar en rationell vilja att dö. Detta med vetskap om att viljan att dö ofta följer av en ovilja till fortsatt fysiskt lidande. Den som däremot begår självmord efter assistans i form av uppmaningar eller annan psykisk påverkan begår en irrationell handling. Det skulle kunna tolkas som att irrationalitet enbart tillskrivs den som är suicidal till följd av psykiskt lidande, exempelvis i form av depression. Samtidigt är suicidalitet till följd av fysiskt lidande en rationell tanke.

En kriminalisering av uppmaning till självmord i ett rättssystem som tillåter palliativ sedering blir inte enbart problematisk på grund av en sådan kriminaliserings avvikande syn på individens förmåga att samtycka och agera autonomt. Uppsatsen hävdar även hur en sådan straffbestämmelse kan inskränka möjligheten till palliativ vård och sedering mot bakgrund att den hotar förverkligandet av sådan vård. Som framkommit i uppsatsen deskriptiva del förutsätter palliativ vård och sedering en öppen konversation mellan läkare och patient. Den öppna konversationen tolkas av aktuell uppsats fungera som ett verktyg för att försäkra att patienten samtycker till sådan vård. Det framgår inte av Utredningen var gränsen går mellan att föra ett tillåtet samtal om en människas suicidalitet och en annans eventuella deltagande i avslutandet av dennes liv och ett otillåtet uppmanande till självmord.

Om lagförslaget inte kan rättfärdigas som en strävan efter att skydda personlig autonomi skulle det istället kunna argumenteras för att kriminaliseringen åsyftar att tillfredsställa en samhällelig inställning till livet som något extra skyddsvärt. Risk för självmord blir ett hot mot samhällets intresse utifrån en sådan teori.

I det fall kriminaliseringen av uppmaning till självmord bygger på en konception av självmord som någonting klandervärt kan lagförslaget anses förstärka en högst religiöst präglad inställning till livet mot bakgrund av Rubins teori om att moralen återspeglas i lagarna. Utifrån Rubins tes om att

lagen ska ses i sin historiska kontext går det vidare att ifrågasätta sekulariseringens genomslag i svensk rätt. Kategoriseringen av uppmaningen som det klandervärda kan ses som innehavande funktionen av ett utjämnande sekulärt rättfärdigande. Lagförslaget innebär i så fall ett steg tillbaka till en världsbild formad av kristna värderingar.

Däremot menar Urofsky att en stat som kategoriserar självmord som moraliskt klandervärdt inte behöver antyda att samma stat är starkt influerad av kristna värderingar. Om religionen sätts åt sidan hävdar Urofsky att ett avslutande av ett liv ändå anses strida mot djupt rotade etiska principer. Utifrån ett sådant perspektiv bör avslutandet av ett liv, oavsett omständigheter, anses klandervärdt och ändå falla inom ramarna för ett sekulariserat samhälle. En kriminalisering av uppmaning till självmord bör ses som legitimt i en social kontext som vördar mänskligt liv. Detta mot bakgrund av en sådan straffbestämmelses funktion som upprätthållande av ett rättssystem som är utformat för att skydda liv så långt som möjligt.

9 Slutsats

Med hjälp av föregående kapitel har uppsatsens syfte att analysera lagförslaget om kriminalisering av uppmaning till självmord i relation straffrätten tillgodosetts. Syftet har uppfyllts i försöket att klargöra lagförslaget position i svensk straffrätt genom belysandet av straffrättsliga aspekter där en kriminalisering av uppmaning till självmord kan bli problematisk. Dessa straffrättsliga aspekter har omfattat lagtekniska förhållningsregler, primära kriminaliseringsgrunder och moralfilosofiska teorier.

I efterhand kan analysen ses spegla en strävan efter att utröna det verkligt förkastliga i en uppmaning till självmord. Flera av de resonemang som förts i försöket att besvara uppsatsens frågeställning landar i konstaterandet att det inte är helt tydligt vad lagstiftaren anser klandervärt i att uppmana någon annan till att ta sitt liv. Även om lagstiftaren konkretiserat sin syn på det klandervärda som orsakandet av fara för rätt till liv och hälsa vill förevarande uppsats dra slutsatsen att en sådan formulering inte är fullt försvarbar i relation till särskilda delar av straffrätten. Problematiseringen landar till stor del i svårigheten med att införa straffrättsligt ansvar för uppmaning till självmord i en strafflagstiftning som tillåter självmord. Vidare väcker kriminaliseringen, i relation till självmord som tillåten gärning, moralfilosofiska diskussioner i försöket att problematisera statens incitament till att vilja införa en sådan straffbestämmelse.

Sammanfattningsvis anser uppsatsen att lagförslaget om kriminalisering av uppmaning till självmord speglar statens kritiska syn på självmord. Möjligen beror den kritiska synen på psykologiska och medicinska uttalanden om att suicidalitet är ett irrationellt tillstånd och går således emot en människas verkliga vilja att leva. Möjligen beror den kritiska synen på statens rädsla inför en bristande kontroll av sina medborgares autonomi. Möjligen beror den kritiska synen på en respekt inför mänskligt liv, följt av religiösa värderingar.

Oavsett anledning ställer sig aktuell uppsats, efter en problematisering av lagförslaget, frågande till lagförslaget som straffrättsligt försvarbart. Särskilt kritisk ställer sig aktuell uppsats till Utredningens utpekande av skyddsintresse samt kriminaliseringens position i en strafflagstiftning som tillåter inte bara självmord utan även palliativ vård och sedering som förutsätter en öppen dialog om en människas eventuella påskyndade död.

KÄLLFÖRTECKNING

Offentligt tryck

Justitiedepartementet, SOU 1944:69, *Straffrättskommitténs betänkande med förslag om lagstiftning om brott mot staten och allmänheten*, 1944.

(SOU 1944:69).

Justitiedepartementet, SOU 1992:61, *Ett reformerat åklagarväsende*, 1992.

(SOU 1992:61).

Justitiedepartementet, SOU 2000:6, *Döden angår oss alla värdig vård vid livets slut*, 1999.

(SOU 2000:6).

Justitiedepartementet, SOU 1944:69, *Straffrättskommitténs betänkande med förslag om lagstiftning om brott mot staten och allmänheten*, 1944.

(SOU 1944:69).

Justitiedepartementet, SOU 2013:38, *Vad bör straffas?*, 12 juni 2013.

(SOU 2013:38).

Justitiedepartementet, SOU 2019:32, *Straffrättsligt skydd för barn som bevittnar brott mellan närstående samt mot uppmaning och annan psykisk påverkan att begå självmord*, 12 juni 2019.

(SOU 2019:32).

Proposition 2007/08:110, *En förnyad folkhälsopolitik*, 17 mars 2008,

(uppdaterad 2 april 2015).

Regeringen, Kommittédirektiv 2018:48, *Skydd för barn som bevittnar våld eller andra brottsliga handlingar och ansvar för uppmaning att begå självmord*, 2018.

(Dir. 2018:48).

Regeringen, Skrivelse 2004/05:166, *Vård i livets slutsked*, 2004.

(Skr. 2004/05:166).

Rikspolisstyrelsen, *Hedersnormer och hedersrelaterat våld*, 2009.

Socialstyrelsens meddelandeblad, *Tydliggörande om palliativ sedering*, nr. 10/2010.

Socialstyrelsen, *Statistik om dödsorsaker 2019*, 3 juni 2020.

Litteratur

Asp, Petter; Ulväng, Magnus; Jareborg, Nils, *Kriminalrättens grunder*, upplaga 2, Iustus, 2013.

(Asp, m.fl. (2013), *Kriminalrättens grunder*).

Aspelin, Erland, *Kriminaliseringens gränser – visionära funderingar*, i *festskrift till Nils Jareborg*, Uppsala, s 45–57, 2002.

(Aspelin (2002), *Kriminaliseringens gränser – visionära funderingar*, i *festskrift till Nils Jareborg*).

Beskow, Jan; Palm Beskow, Astrid; Ehnvall, Anna, *Suicidalitet som problemlösning, olyckshändelse och trauma*, upplaga 1, Studentlitteratur, 2013.

(Beskow m.fl. (2013), *Suicidalitet som problemlösning, olyckshändelse och trauma*).

Beskow, Jan; Palm Beskow, Astrid; Ehnvall, Anna, *Suicidalitetens språk*, upplaga 1, Studentlitteratur, 2005.

(Beskow m.fl. (2005), *Suicidalitetens språk*).

Feinberg, Joel, *The Moral Limits of the Criminal Law Volume 1: Harm to Others*, Oxford University Press, 1987.

(Feinberg (1987), *The Moral Limits of the Criminal Law Volume 1: Harm to Others*).

Feinberg, Joel, *The Moral Limits of the Criminal Law Volume 2: "offense" to Others*, Oxford University Press, Oxford, 1988.

(Feinberg (1988), *The Moral Limits of the Criminal Law Volume 2: "offense" to Others*).

Hohfeld, Wesley Newcomb, *Fundamental Legal Conceptions as Applied in Judicial Reasoning*, Yale Law Journal 26, nr. 8, 1917.

(Hohfeld (1917), *Fundamental Legal Conceptions as Applied in Judicial Reasoning*).

Hohfeld, Wesley Newcomb, *Some Fundamental Legal Conceptions as Applied in Judicial Reasoning*, Yale Law Journal 23, nr. 1, 1913.

(Hohfeld (1913), *Some Fundamental Legal Conceptions as Applied in Judicial Reasoning*).

Jareborg, Nils, *Allmän kriminalrätt*, upplaga 1, Iustus förlag, Uppsala, 2001.

(Jareborg (2001), *Allmän kriminalrätt*).

Kleineman, Jan, *Rättsdogmatisk metod. I: Juridisk metodlära* (red. Fredric Korling och Mauro Zamboni), Studentlitteratur, Lund, 2013.

(Kleineman (2013), *Rättsdogmatisk metod. I: Juridisk metodlära*).

Kleinig, John, *Crime and the Concept of "harm"*, I: American Philosophical Quarterly, vol. 15, no. 1, 1978.

(Kleinig (1978), *Crime and the Concept of "harm"*).

Leijonhufvud, Madeleine; Wennberg Suzanne; Ågren, Jack, *Straffansvar*, Nordstedts Juridik, Stockholm, 2015.

(Leijonhufvud m.fl. (2015), *Straffansvar*).

Lernestedt, Claes, *Kriminalisering –Problem och principer*, Iustus förlag, Uppsala, 2003.

(Lernestedt (2003), *Kriminalisering- Problem och principer*).

Mill, John Stuart, *Om friheten*, Natur och Kultur, Stockholm, 1984.

(Mill (1984), *Om friheten*).

Odén, Birgitta; Persson, Bodil E. B.; Werner, Yvonne Maria, *Den frivilliga döden: samhällets hantering av självmord i historiskt perspektiv*, Cura i samarbete med Forskningsrådsnämnden, Stockholm, 1998.

(Odén m.fl. (1998), *Den frivilliga döden: samhällets hantering av självmord i historiskt perspektiv*).

Sandgren, Claes, *Rättsvetenskap för uppsatsförfattare: ämne, material, metod och argumentation*, upplaga 3, Norstedts juridik, Stockholm, 2015.

(Sandgren (2015), *Rättsvetenskap för uppsatsförfattare: ämne, material, metod och argumentation*).

Stanton-Ife, John, *What is the Harm Principle For?, I: Criminal Law and Philosophy*, 2014.

(Stanton-Ife (2014), *What is the harm Principle For*).

Sumner, L.W, *Dödshjälp: etiska och juridiska aspekter*, översättning av Holmqvist, Anna, Fri tanke, Lidingö, 2012.

(Sumner (2012), *Dödshjälp: etiska och juridiska aspekter*).

Trolle Önnerfors, Elsa; Wenander, Henrik, *Att skriva rätt: goda råd för att skriva uppsats i juridik*, upplaga 1., Wolters Kluwer, Stockholm, 2016.

Artiklar

Christensen, Else, *Själv mord straffades efter döden*, 8 november 2017, Världens Historia, <https://varldenshistoria.se/kriminalitet/sjalvmord-straffades-efter-doden>.

(Christensen, Else, *Själv mord straffades efter döden*, 8 november 2017 [hämtad: 21 maj från <https://varldenshistoria.se/kriminalitet/sjalvmord-straffades-efter-doden>]).

Engström, Ingemar; Karlsson, Marit, *Palliativ sedering kan inte beställas*, Läkartidningen nr 42, 2013.

(Engström; Karlsson, *Palliativ sedering kan inte beställas*, Läkartidningen nr 42, 2013).

Eser, Albin, *The Principle of "harm" in the Concept of Crime: A Comparative Analysis of the Criminally Protected Legal Interests*, I: *Duquesne University Law Review*, vol. 4:345, 1966.

(Eser (1966), *The Principle of "harm" in the Concept of Crime: A Comparative Analysis of the Criminally Protected Legal Interests*).

Föreningen Psykisk Ohälsa, *Du är ett troll tror jag: Om självmordshets och självmordsprevention på Internet*, juni 2011.

Heidenborg, Mari, *Vad bör straffas?*, SvJT, s. 301–313, 2013.

(Heidenborg, *Vad bör straffas?*, SvJT, s. 301–313, 2013).

Kleinberg, Rachel D., Mochizuki, Toshiro M., *The Final Freedom: Maintaining Autonomy and Valuing Life in Physician-Assisted Suicide Case*, *Harvard Civil Rights Civil Liberties Law Review* 1997 Winter; 32(1): 197-224, 1997.

(Kleinberg; Mochizuki, *The Final Freedom: Maintaining Autonomy and Valuing Life in Physician-Assisted Suicide Case*, Harvard Civil Rights Civil Liberties Law Review 1997 Winter; 32(1): 197-224, 1997).

Naghavi, Mohsen; C. Global Burden of Disease Self-Harm, *Global, regional, and national burden of suicide mortality 1990 to 2016: systematic analysis for the Global Burden of Disease Study 2016*, BMJ Clinical Research, 2019.

(Neghavi m.fl., *Global, regional, and national burden of suicide mortality 1990 to 2016: systematic analysis for the Global Burden of Disease Study 2016*, BMJ Clinical Research, 2019).

Norée, Annika, *Balkongflickor*, JFT 2–4/2017, s. 697–706, 2017.

(Norée, *Balkongflickor*, JFT 2–4/2017, s. 697–706, 2017).

Ottander, Malin, *Tio år efter antagen nollvision mot självmord står statistiken helt still*, SvT Nyheter, 4 maj 2017,

<https://www.svt.se/nyheter/inrikes/fa-resultat-10-ar-efter-nollvision-mot-sjalvmord>.

(Ottander, Malin, *Tio år efter antagen nollvision mot självmord står statistiken helt still*, SvT Nyheter, 4 maj 2017 [hämtad: 27 maj 2020 från <https://www.svt.se/nyheter/inrikes/fa-resultat-10-ar-efter-nollvision-mot-sjalvmord>]).

Rubin, Edward, *Assisted Suicide, Morality, and Law: Why Prohibiting Assisted Suicide Violates the Establishment Clause*, Vanderbilt Law Review 63 Vand. L. Rev., 2010.

(Rubin, *Assisted Suicide, Morality, and Law: Why Prohibiting Assisted Suicide Violates the Establishment Clause*, Vanderbilt Law Review 63 Vand. L. Rev., 2010).

Sandgren, Claes, *Är rättsdogmatiken dogmatisk?*, I: Tidsskrift for rettsvittenskap, s. 648-656, 2005.

(Sandgren, *Är rättsdogmatiken dogmatisk?*, I: Tidsskrift for rettsvittenskap, s. 648-656, 2005).

Urofsky, Melvin I., *Do Go Gentle into That Good Night; Thoughts on Death Suicide, Morality and the Law*, The Hartman Hotz Lecture, Arkansas Law Review 59 Ark. L. Rev., 2006-2007.

(Urofsky, *Do Go Gentle into That Good Night; Thoughts on Death Suicide, Morality and the Law*, The Hartman Hotz Lecture, Arkansas Law Review 59 Ark. L. Rev., 2006-2007).

Elektroniska källor

Folkhälsomyndigheten, *Dödlighet i suicid (själv mord)*, 23 mars 2020, <https://www.folkhalsomyndigheten.se/folkhalsorapportering-statistik/tolkad-rapportering/folkhalsans-utveckling/resultat/halsa/suicid-sjalvmord/>.

(Folkhälsomyndigheten, *Dödlighet i suicid (själv mord)*, 23 mars 2020 [hämtad: 24 maj 2020 från <https://www.folkhalsomyndigheten.se/folkhalsorapportering-statistik/tolkad-rapportering/folkhalsans-utveckling/resultat/halsa/suicid-sjalvmord/>]).

Folkhälsomyndigheten, *Ett nationellt handlingsprogram för suicidprevention*, 19 juni 2019, <https://www.folkhalsomyndigheten.se/publicerat-material/publikationsarkiv/e/Ett-nationellt-handlingsprogram-for-suicidprevention/>.

(Folkhälsomyndigheten, *Ett nationellt handlingsprogram för suicidprevention*, 19 juni 2019, [hämtad den 29 maj 2020 från <https://www.folkhalsomyndigheten.se/publicerat-material/publikationsarkiv/e/Ett-nationellt-handlingsprogram-for-suicidprevention/>]).

Folkhälsomyndigheten, *Vilket begrepp bör man använda: suicid eller självmord?* 4 september 2018,

https://www.folkhalsomyndigheten.se/suicidprevention/fragor-och-svar/?exp=53650#_53650.

(Folkhälsomyndigheten, *Vilket begrepp bör man använda: suicid eller självmord*, 4 september 2018 [hämtad: 17 maj 2020 från

https://www.folkhalsomyndigheten.se/suicidprevention/fragor-och-svar/?exp=53650#_53650]).

Folkhälsomyndigheten, *Statistik om suicid*, 5 juni 2020,

<https://www.folkhalsomyndigheten.se/suicidprevention/statistik-om-suicid/>.

(Folkhälsomyndigheten, *Statistik om suicid*, 5 juni 2020 [hämtad: 20 juni 2020 från <https://www.folkhalsomyndigheten.se/suicidprevention/statistik-om-suicid/>]).

Mind, *Fakta om självmord*, <https://mind.se/om-sjalvmord/fakta-om-sjalvmord/>.

(Mind, *Fakta om självmord*, <https://mind.se/om-sjalvmord/fakta-om-sjalvmord/>, [hämtad: 21 maj 2020 från <https://mind.se/om-sjalvmord/fakta-om-sjalvmord/>]).

National Encyklopedin, uppslagsord *Moralfilosofi*, <https://www-nese.ludwig.lub.lu.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/moralfilosofi>.

(National Encyklopedin, uppslagsord *Moralfilosofi* [hämtad: 1 juni 2020 från <https://www-nese.ludwig.lub.lu.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/moralfilosofi>]).

Riksförbundet för Suicidprevention och efterlevandes stöd, *Om självmord*, 3 maj 2018, från <https://spes.se/om-sjalvmord/>.

(Riksförbundet för Suicidprevention och efterlevandes stöd, *Om självmord*, 3 maj 2018, [hämtad: 24 maj 2020 från <https://spes.se/om-sjalvmord/>]).

Socialstyrelsen, *Suicid*, 26 mars 2020,
<https://patientsakerhet.socialstyrelsen.se/risker/varnskadeomraden/suicid>.
(Socialstyrelsen, *Suicid*, 26 mars 2020, [hämtad: 29 mars 2020 från
<https://patientsakerhet.socialstyrelsen.se/risker/varnskadeomraden/suicid>]).

Suicide Zero, *Den suicidala processen*,
<https://www.suicidezero.se/fakta-och-rad/den-suicidala-processen>.
(Suicide Zero, *Den suicidala processen*, [hämtad: 15 juli 2020 från
<https://www.suicidezero.se/fakta-och-rad/den-suicidala-processen>]).

Sveriges Radio, "*Hårdare straff efter självmordet i Kumla*", P4 Örebro, 3
februari 2013, <https://sverigesradio.se/artikel/5774116>.
(Sveriges Radio, "*Hårdare straff efter självmordet i Kumla*", P4 Örebro, 3
februari 2013, [hämtad: 22 maj 2020 från
<https://sverigesradio.se/artikel/5774116>]).

Sveriges Radio, "*Kumlafallet*", P3 Dokumentär, 5 mars 2017,
<https://sverigesradio.se/avsnitt/855636>.
(Sveriges Radio, "*Kumlafallet*", P3 Dokumentär, 5 mars 2017, [hämtad: 22
maj 2020 från <https://sverigesradio.se/avsnitt/855636>]).

TV4Nyheter, "*Polisman gav självmordstips till ung kvinna*", 19 mars
2018, <https://www.tv4.se/nyheter/klipp/polisman-gav-självmordstips-till-ung-kvinna-3962031>.
(TV4Nyheter, "*Polisman gav självmordstips till ung kvinna*", 19 mars
2018, [hämtad: 22 maj 2020 från
<https://www.tv4.se/nyheter/klipp/polisman-gav-självmordstips-till-ung-kvinna-3962031>]).

World Health Organization, *Suicide Rates (per 100 000 population)*, 2018,
https://www.who.int/gho/mental_health/suicide_rates/en/.
(World Health Organization, *Suicide Rates (per 100 000 population)*, 2018
[hämtad: 24 maj 2020 från
https://www.who.int/gho/mental_health/suicide_rates/en/]).

Zila, Josef, Brottsbalk (1962:700) 4 kap. 7 §, Lexino lagkommentar (JUNO), hämtad: 7 juli 2020.
(Lagkommentar till 4 kap. 7 § BrB).

Zila, Josef, Brottsbalk (1962:700) 23 kap. 4 §, Lexino lagkommentar (JUNO), hämtad: 22 april 2020.
(Lagkommentar till 23 kap. 4 § BrB).

RÄTTSFALLSFÖRTECKNING

Göta hovrätt, mål B 3104–13

NJA 1949 s. 529

NJA 2006 s. 577

NJA 2007 s. 805

NJA 2008 s. 697

NJA 2009 s. 3

NJA 2012 s. 826